

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING 2022

Stina Tegn  d

RESTERNA EFTER TRE FLATMARKSGRAVAR FRÅN ÄLDRE BRONSÅLDER SYDVÄST OM SNICKERS HÖG

Halland, Laholms stad och kommun, Altona 2:1, L1996:5327 och L2022:3809

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2023:45

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2023

Arkeologisk förundersökning 2022

Bild framsida: Mats schaktar vid Snickers hög (mobilfoto). Foto: Stina Tegnhed

Form och layout: Kulturmiljö Halland

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316.

INNEHÅLL

Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Tidigare insatser	4
Syfte och metod	4
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Historisk markanvändning och kartanalys	7
Resultat	7
Norra förundersökningsområdet	7
Analyser och dateringar	7
Södra förundersökningsområdet	13
Tolkningsförslag	14
Åtgärdsförslag	15
Referenser	15
Tekniska och administrativa uppgifter	16
 BILAGOR	 17
Bilaga 1 Anläggningslista	
Bilaga 2 Fyndlista	
Bilaga 3 Metalldetekteringsrapport, Jonas Paulsson	
Bilaga 4 Osteologisk analys, Lödöse museum	
Bilaga 5 Vedartsanalys, Vedart	
Bilaga 6 ¹⁴ C-analys, Ångströmlaboratoriet Uppsala Universitet	
Bilaga 7 Ritningsförteckning	
Bilaga 8 Anläggningsöversikter	
Bilaga 9 Schaktbeskrivningar och schaktöversikt	
Bilaga 10 Fotolista	
Rapporter Kulturmiljö Halland 2022 och 2023	44

Fig. 1. De två förundersökningsområdena markerade på fastighetskarta. Skala 1:10 000

SAMMANFATTNING

Inför den planerade vägen Sofieroleden har Kulturmiljö Halland förundersökt två områden som tillsammans mäter 11 700 m² inom fastigheten Altona 2:1, i sydöstra delen av Laholm. Det norra förundersökningsområdet (3400 m²) var beläget strax väster om gravhögen Snickers hög och här påträffades ett parti med fyra härdar och tre flatmarksgravar. Lämningen har erhållit lämningsnr L2022:3809 och daterats till äldre bronsålder, period II–III (1400–1200-talen BC). Lämningen undersöktes i sin helhet inom ramarna för denna förundersökning.

Inom det södra förundersökningsområdet (8300 m²) som var beläget inom fornlämning L1996:5327 påträffades endast enstaka gropar och stolphål. Samtliga anläggningar undersöktes. Inga fynd påträffades och anläggningarna var ganska tveksamma. Ett kolprov insamlat i ett stolphål fick en mycket ålderdomlig datering till mellanmesolitikum och är antagligen spår efter äldre aktiviteter i området. I två av schakten påträffades diken, som sammanfaller med lämningen L1996:6728 (övrig kulturhistorisk lämning, hägnad), utbredning markerad i Fornsök. Dikena sammanfaller med brukningsgränser markerade på karta från 1792.

Metalldetekteringen av matjorden inom förundersökningsområdena resulterade i att sju metallföremål påträffades. De utgjordes av tre mynt (samtliga var mycket slitna men ett gick att utläsa troligen 1691), tre små bleck och en smälta. Mynten var av koppar och de fyra övriga i cu-legering. Förutom metallfynden så påträffades tre delar av kritpipor (troligen 1700-tal).

Kulturmiljö Halland förordar inga ytterligare antikvariska insatser inom de två förundersökningsområdena.

BAKGRUND

Laholms kommun planerar att anlägga ny körväg (Sofieroleden). Den nya vägsträckningen är planerad inom L1996:5327:s gränser (södra förundersökningsområdet) och passerar invid den stora gravhögen Snickershög L1996:5851 (norra undersökningsområdet). Fornlämningen L1996:5327 påträffades av Kulturmiljö Halland vid en arkeologisk utredning 2003. Vid utredningen påträffades inga fornlämningar inom den norra delen av vägområdet (Perneby 2003a). Inom fornlämningen L1996:5327 som förundersöktes 2003 påträffades dock gravar från yngre förromersk järnålder ett 50-tal meter nordost om Snickershög (Perneby 2003b). Förundersökningen 2003 indikerade att det i området kan finnas ett gravfält dolt under mark. Länsstyrelsen bedömer att förundersökningen från 2003 inte var tillfyllest utifrån dagens krav på förundersökningar, då gravfältet ej blev arkeologiskt avgränsat. Delar av den norra delen av vägområdet bedöms ingå i fornlämningsområdet till gravfältet. Länsstyrelsen beslutade därför att den del av vägkorridoren som ligger närmast Snickershög skulle underkastas en arkeologisk förundersökning i form av förundersökning i avgränsande syfte. Schakt ska dras utmed vägkorridorens östra sida för att säkerställa att gravfältets utbredning ej överträder gränsen för vägkorridoren.

Det södra förundersökningsområdet ligger inom gränsen för fornlämningen L1996:5327. Vid förundersökningen 2003 påträffades här förhistoriska anläggningar, men dessa blev ej närmare beskrivna. Ej heller blev de påträffade lämningarna arkeologiskt avgränsade och Länsstyrelsen beslutade därför att denna del av fornlämningen L1996:5327 skall underkastas en arkeologisk förundersökning.

Kulturmiljö Halland utförde den arkeologiska förundersökningen mellan 13–17 juni 2022 i härligt försommarväder som mest bjöd på sol, men även regnskurar och blåst.

TIDIGARE INSATSER

Vid den arkeologisk utredningen som ägde rum i månadsskiftet april–maj 2003 påträffades förhistoriska boplatslämningar som stolphål, härdar och gropar. Diken som tolkades utgöra ett hålvägssystem noterades i utredningsschakten. En brandgrav påträffades i utredningsområdets norra del. Två områden ringades in som arkeologiskt intressanta och presenterades i

rapporten. Dessa utgör grund för fornlämningarna L1996:5327 och L1996:5518 (Perneby 2003a).

I slutet av augusti 2003 förundersöktes fornlämning L1996:5327 och då påträffades boplatslämningar som gropar, stolphål och härdar samt ytterligare två brandgravar. Gravarna var belägna cirka 40–50 meter nordost om Snickers hög. De daterades utifrån ett ^{14}C -prov till yngre förromersk järnålder. En av gravarna var osäker men tolkades utgöra botten av en kraftigt sönderplöjd grav. Inget tydde på att gravarna hade haft en markering ovan jord. Graven som påträffades vid utredningen schaktades åter fram och totalt påträffades tre gravar som låg inom fem meter från varandra. I rapporten framfördes att det kan finnas fler gravar i närområdet (Perneby 2003b). Dikena som framträdde i förundersökningsschakten tolkades som ett hålvägssystem som löpte i såväl nordsydlig riktning som öst-västlig.

Dikena var föremål för en arkeologisk undersökning år 2005. Då konstaterades att de förmodade hålvägarna var grävda diken längs äldre gränser och att ett av diken (vid Lagans brink) möjligen var från förhistorisk tid och kringgärdar ett gårdsläge. Dikena kunde inte dateras direkt eller med någon stratigrafisk sekvens. I förlängningen till ett av diken finns en gropavall. Dikena sammanfaller med brukningsgränser markerade på karta från 1792 och de tolkas ha anlagts under sent 1700-tal eller första halvan av 1800-talet (Svensson 2006). Dikena har erhållit betäckningen övrig kulturhistorisk lämning och lämningsnummer L1996:6727, L1996:6728 och L1996:6729 i Fornsök.

SYFTE OCH METOD

Förundersökningen syftar till att avgränsa och diagnostisera den delen av fornlämningen som berörs av det planerade arbetsföretaget.

Södra delen av förundersökningsområdet: Förundersökningens syfte är ge Länsstyrelsen ett beslutsunderlag inför provning om tillstånd till ingrepp i fornlämning.

Förundersökningens ska fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd. Resultaten ska kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersök-

Fig. 2. Förundersökningsområdena markerade med röd ram och omgivande fornlämningar. Skala 1:10 000

ning. Resultaten ska också kunna användas i företagets planering.

Norra delen av förundersökningsområdet: Förundersökningens syfte är att ta fram besluts- och planeringsunderlag genom att avgränsa fornlämningen, det vill säga att fastställa fornlämningens utbredning inom arbetsområdet. Om större anläggningar eller komplexa kulturlager framkommer ska undersökaren avbryta arbetet för samråd med Länsstyrelsen.

Förundersökningsområdena undersöktes med hjälp av bandgående grävmaskin. Samtliga sökschakt, anläggningar, fynd, detektorfynd och lösfynd på alven mättes in med hjälp av GPS med stor inmätningprecision. Undersökta anläggningar grävdes, med några undantag, till hälften och dokumenterades på millimeterfilm. Schakt och anläggningar fotograferades med digitalkamera. All vidare dokumentation och fyndregistrering har utförts i Intrasis, med projektnamn Laholm 2022151F. Vidare digital bearbetning har därefter utförts i ArcGis.

Enligt länsstyrelsens direktiv i föreliggande remiss skulle påträffade fynd tas tillvara och registreras och denna strategi genomfördes. Kol som valdes ut för ¹⁴C-datering skickades först på vedartsbestämning, vilken utfördes av Amina Hilbert, Vedart (bilaga 5). ¹⁴C-datering utfördes av Maximilian Schmidt, Ångströmlaboratoriet i Uppsala (bilaga 6).

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Det två förundersökningsområdena är belägna i gräsbevuxet grönområde mellan två områden med bostäder längs Moränvägen och Granitvägen (fig. 2). Terrängen är mjukt kuperad med en undergrund av i huvudsak sandigt/grusigt isälvssediment. Området ligger på en platå väster om Lagan, cirka 25–27 meter över havet. Avståndet till Lagan är ungefär 300 meter och platån övergår i en brant ner mot vattnet. Förundersökningsområdena är belägna i utkanten av Laholm strax söder om industriområdet Sofiero. De centrala delarna av staden Laholm ligger ungefär 1,5 kilometer i nordväst.

I närområdet har ett flertal arkeologiska insatser utförts över åren som resulterat i påträffandet av flera boplatslämningar från bronsålder och äldre järnålder. År 1988 utfördes en mindre specialinventering i

fält av ett planområde inför nybyggnation på fastigheten Altona 2:1, cirka 300 meter åt nordväst. Inom ett 300x270 meter stort område samlades förhistorisk keramik och flintavslag in. En arkeologisk förundersökning ägde rum i maj 1988 då åtta schakt drogs med hjälp av grävmaskin. Inga spår efter en förhistorisk boplat framkom i schakten. Utöver ett mindre antal lösfynd i matjordens ploggång, framkom varken anläggningar eller kulturlager. Orsaken till frånvaron av förhistoriska anläggningar som fynden kunde knytas till tolkades bero på den mycket tunna matjorden och att de förmodade lämningarna sannolikt har plöjts bort vid kontinuerligt markarbete med djupgående plog (Westergaard 1988). Fornlämningen erhöll beteckningen, Laholms stad RAÄ 29:1/L1996:5984.

Ungefär 300 meter söderut finns fornlämningen L1996:5518 som upptäcktes vid en arkeologisk utredning 2003. Då påträffades lämningar av boplatsskarakter (Perneby 2003a). Fornlämningen förundersöktes samma år varvid ytterligare förhistoriska lämningar i form av stolphål, gropar, hårdar samt kulturlager framkom jämte fynd av flinta och keramik. Förundersökningen kunde påvisa att boplaten var från förromersk järnålder med ett mycket ringa inslag av lämningar från andra tidsperioder (Wranning 2003).

Direkt väster om L1996:5518 finns L1996:5526, en fornlämning som förundersöktes år 2000. Även denna fornlämning var en boplatslämning och utgör sannolikt en del av samma boplatstruktur som den närliggande och nu aktuella L1996:5518. Vid förundersökningen av L1996:5526 påträffades stolphål, hårdar, gropar och rännor. Fynden utgjordes av keramik, bränd lera, flinta och rödgods. ¹⁴C-analyser gav dateringar till förromersk järnålder (360–160 BC) (Wranning 2000).

Drygt 150 meter söder om L1996:5518 undersöktes en del av L1996:6281 år 2007, en boplat från framför allt bronsåldern (Mattsson & Svensson 2009).

Mest framträdande i området är den stora gravhögen med smeknamnet Snickers hög. Gravhögen har aldrig undersökts. Den finns omnämnd redan på 1600-talet i Rannsakingar efter antikviteter ”Wdj den Østre Wang Er En høj kaldis Sneckehøj” (Stahre 1992). Gravhögen mäter 27 meter i diameter och mellan 3,2–3,8 meter hög. En grop (plundringsgrop?) syns i toppen. Högen är gräs- och blombeväxt.

På östra sidan Lagan i höjd med de aktuella förundersökningsområdena finns flera stenålderboplatser/fyndplatser där flintavslag och flintspån har samlats in (L1997:7256, L1997:7255, L1997:6653, L1997:6652, 1997:7066, 1997:6461, L1997:7065). Där finns även två gravhögar 1997:7207 och 1997:6608. Gravhögen som går under namnet Äsprahögen undersöktes 1927 av Victor Ewald, (1997:6608/Laholm RAÄ 59:1). Den mätte 16x9,5 meter och var 2,8 meter hög. I botten fanns en ekkista från äldre bronsålder och sekundärgravar från yngre bronsålder och järnålder. Den andra gravhögen belägen cirka 65 meter sydost om den förra har betäckningen 1997:7207. Vid plöjning intill graven år 1933 framkom en sekundärgrav med urna och brända ben. Cirka 1 meter söder om högen fanns ytterligare skärvor. 20 meter söder om gravhögen 1997:7207 fanns en grav under flatmark, bestående av tre resta hållar med topparna mot varandra, dessa inneslöt ett brandlager med brända ben. Denna grav är borttagen men markeras i Fornsök med lämningnr L1997:7208, (Ewald 1928 och Fornsök).

HISTORISK MARKANVÄNDING OCH KARTANALYS

Fram tills början av 2000-talet användes området som plöjd åkermark. På flygfoto från 1960 syns en ägo-gräns som sammanfaller med de diken vi noterade i det södra förundersökningsområdet. På historiskt kartöverlägg baserad på akt Laholms sn, från 1765 syns det att området är inägomark (fig. 3). En gammal vägsträckning som i stort sett följer dagens gång- och cykelväg syns markerad i kartöverlägget.

RESULTAT

Inom de två förundersökningsområdena som tillsammans mäter ca 11 700 m² (fördelat på ett nordligt område: 3400 m² och ett sydligt: 8300 m²) drogs 14 sökschakt. I stort sett samtliga schakt drogs i dubbel-skopbredd vilket innebär att de var 3,7 meter breda. I schakten frilades sammanlagt 2048 m² alv (fig. 4).

Norra förundersökningsområdet

Förundersökningsschakten var i stort sett helt tomma norr om Snickers hög (fig. 5). En grop och ett stolphål påträffades precis väster om högen. Gropen hade en diameter på 0,7 meter och var 0,15 meter djup. Fyllningen bestod av brungrå sand. Stolphålet mätte 0,3

meter i diameter, var 0,1 meter djupt och bestod av mörkgrå sand.

Söder om gång- och cykelvägen påträffades tre anläggningar som var sotiga i ytan. Dessa visade sig vid undersökning innehålla brända ben. De tolkades redan i fält vara flatmarksgravar, liknande de som påträffades ungefär 40 meter nordost om Snickers hög, vid förundersökningen 2003. Ett större område banades av kring flatmarksgravarna i syfte att avgränsa dem. Det framkom endast tre och de låg i nära anslutning till varandra. Två av dem med 0,6 meters mellanrum och den tredje låg 2 meter åt nordväst. Flatmarksgravarna mäter 0,5; 0,6 och 0,7 meter i diameter. De innehöll grå sotig sand, träkol och brända ben. Det är endast små mängder brända ben. Grav 294 innehåller 8 gram, Grav 310 35,2 gram och grav 322 52,2 gram. Inga övriga fynd eller gravbehållare påträffades i gravarna. De var mellan 0,16–0,2 meter djupa. En av dem, grav 294 innehöll en mindre stenpackning, med delvis söndervittrad sten i storleken 0,07–0,15 m. (Fig. 6 och 8)

Bredvid gravarna kom fyra hårdbottnar. Dessa mätte mellan 0,4–1,2 meter i diameter och innehöll sotig sand med inslag av träkol och skörbränd sten. Anläggningarna var mycket grunda med djup på mellan 0,05–0,12 meter och tolkades vara bottnar av hårdar.

Flatmarksgravarna och hårdbottnarna grävdes ut till 100%. Området med flatmarksgravar och hårdbottnar har erhållit lämningsnummer L2022:3809 i Fornreg. Anläggningarna förekommer inom ett område som mäter 6,5 meter (N-S) x 8,5 meter (Ö-V). Ett större område banades av runt anläggningarna i syfte att avgränsa dem, men inga fler anläggningar påträffades i närområdet. Flatmarksgravarna var belägna cirka 50 meter VSV om gravhögen Snickers hög.

Analys och dateringar

Träkolsprov samlades in i de tre gravarna (294, 310 och 322) och analyserades av vedartsanalytiker Amina Hilbert avseende vedart (bilaga 5). I grav 294 vedart-identifierades majoriteten av kolbitarna som hassel, men även enstaka bitar från ask, björk och lönn förekom. Grav 310 identifierades samtliga som hassel. I grav 322 var majoriteten av hassel, ett prov var en liten bit lönn, och en väldigt liten provbit var av ek. Även ett prov från hård 376 vedartsbestämdes. I det identifierades samtliga kolbitar som stamvirke från björk.

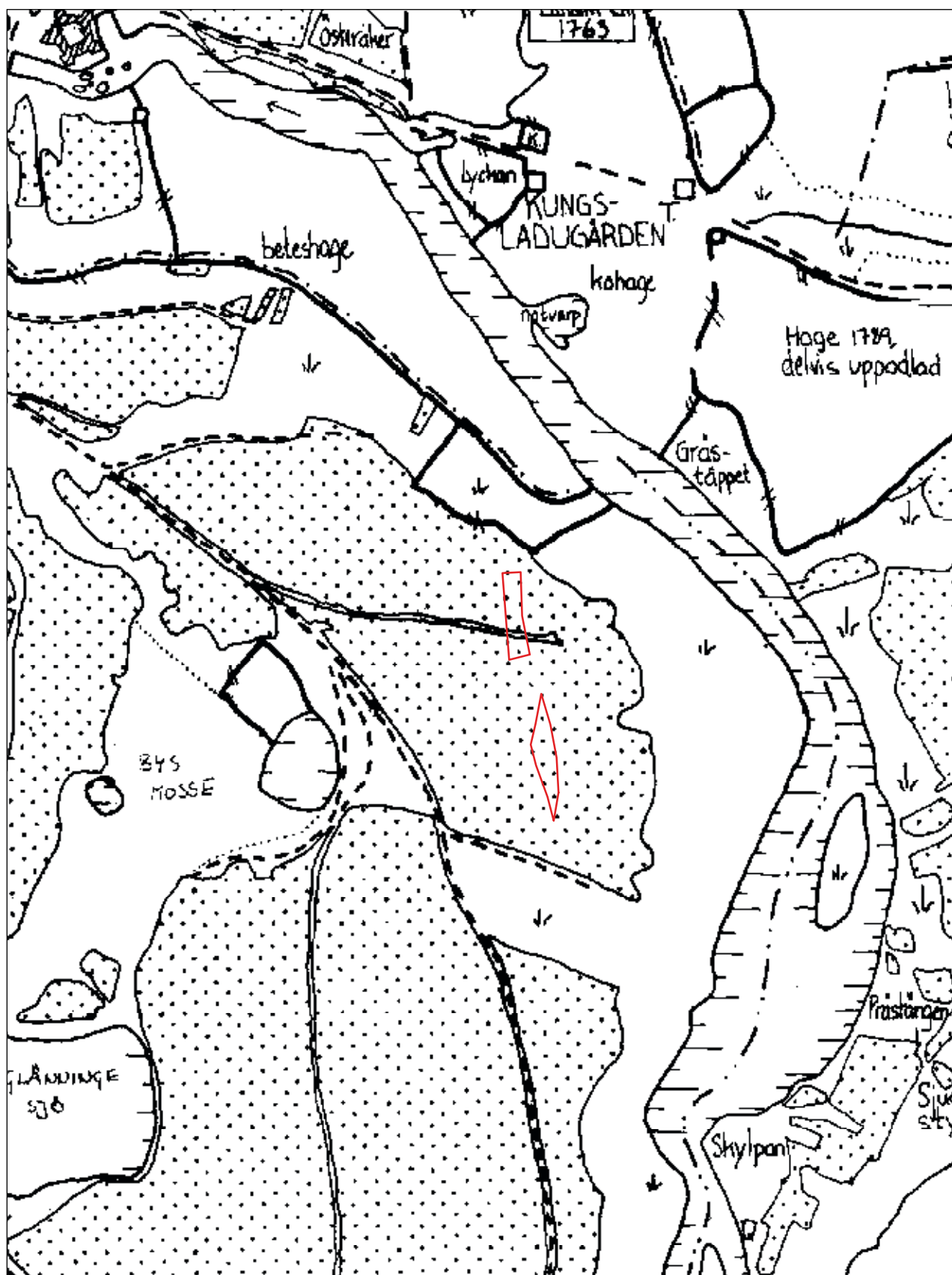

Fig. 3. Förundersökningsområdena (röd kontur) på historiskt kartunderlag. Skala 1:10 000.

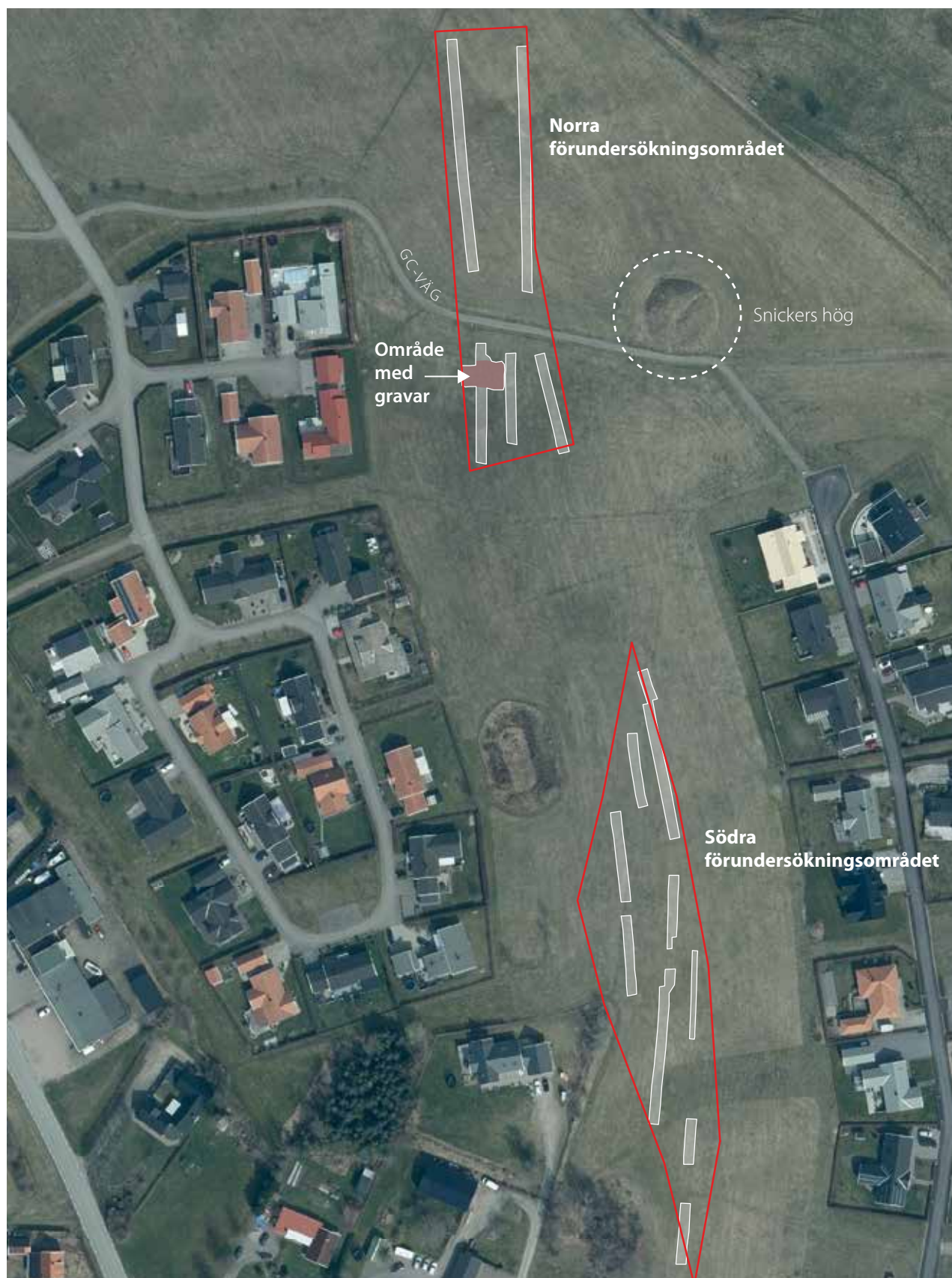

Fig. 4. Översikt de två förundersökningsområdena med schakt. Skala 1:2000

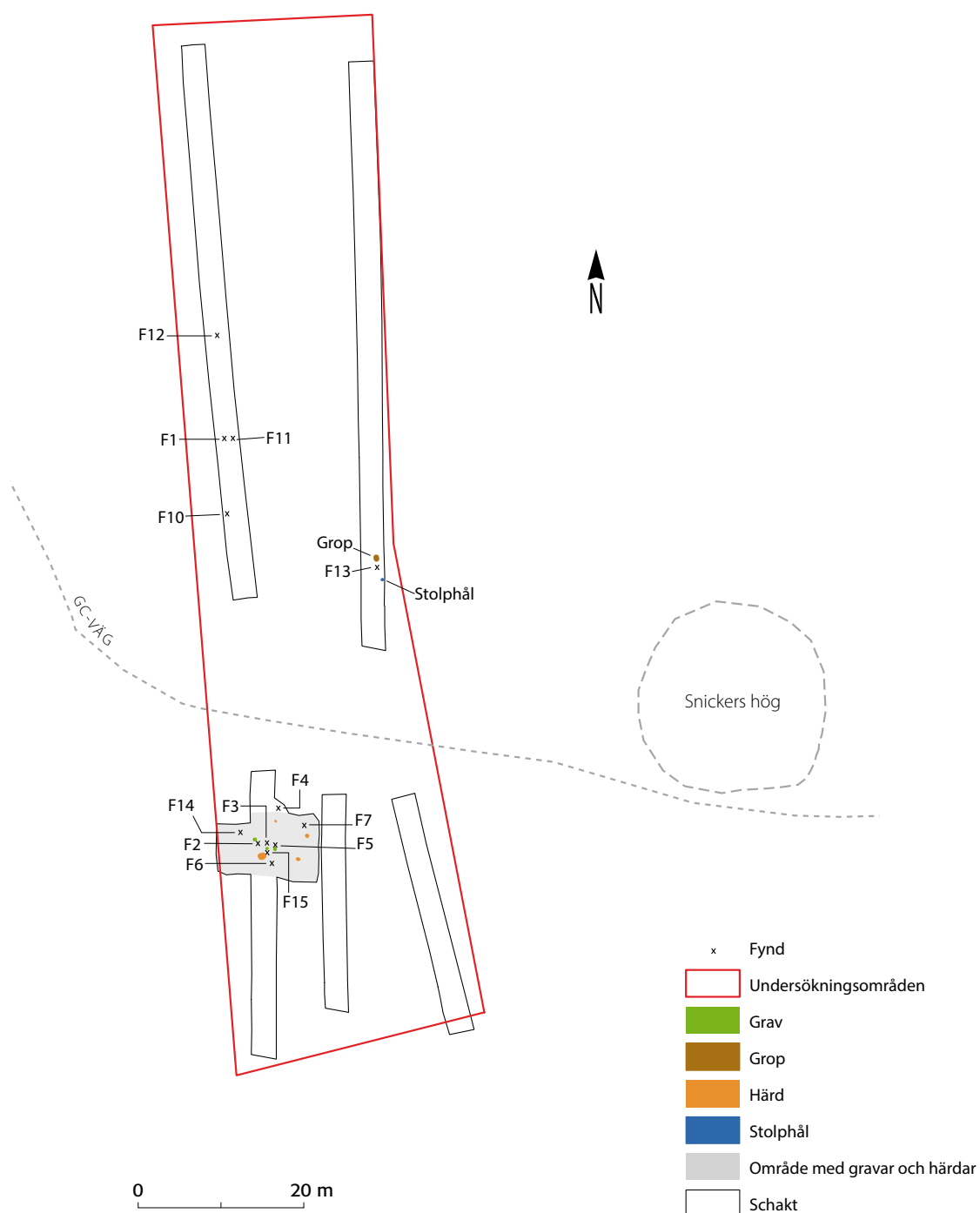

Fig. 5. Schakten med anläggningar och fynd inom norra förundersökningsområdet. Skala 1:800

Osteologisk analys gjordes av de insamlade benen från de tre gravarna av osteolog Astrid Lennblad (bilaga 4). Totalt har 1 deciliter, 95,4 gram analyserats. Materialet innehöll enbart mänskliga och sannolikt mänskliga kvarlevor. Inga indikationer på inblandning av djurben har setts i någon av de tre gravmaterialen. Det finns inte heller några indikationer på ben från fler än en individ i varje grav, men gravarna består inte heller av kompletta individer. De åldersbedömningar som gjort i de olika materialen visar att gravarna enbart består av vuxna individer. Lennblad konstaterar att de tre gravmaterialen liknar varandra väldigt mycket och utifrån själva benmaterialet är det inte omöjligt att dessa tre material kommer från samma individ. Förbränningen är mycket homogen, inga åldersbedömningar motsäger varandra samt att det inte finns några dubletter av benelement mellan materialen.

Björkprovet i härd 376 daterades till äldre bronsålder, period II (3085 ± 31 BP, 1408–1373 BC, 1351–1299 BC, kalibrerat med 1 sigma, 1422–1265 BC, kalibrerat med 2 sigma Ua-76436). Hasseln i kolprovet i grav 294 daterades till äldre bronsålder period II, (3043 ± 31 BP, 1382–1340 BC, 1311–1259 BC, 1239–1235 BC kalibrerat med 1 sigma, 1402–1217 BC kalibrerat med 2 sigma Ua-76435).

Bränt ben från grav 310 (fynd VM300077:3) daterades till äldre bronsålder, period II (3101 ± 29 BP 1416–1380 BC, 1343–1305 BC, kalibrerat med 1 sigma, 1431–1281 BC, kalibrerat med 2 sigma Ua-76438). Bränt ben från grav 322 (fynd VM300077:5) daterades till äldre bronsålder, period II (3118 ± 29 BP, 1427–1384 BC, 1338–1314 BC kalibrerat med 1 sigma, 1488–1483, 1446–1365, 1359–1292 BC kalibrerat med 2 sigma Ua-76439). Rapporten över dateringarna från Ångströmslaboratoriet Uppsala finns i bilaga 6.

Fig. 6. Området med gravar och härdar. Lämning L2022:3809. Skala 1:100

Fig. 7. Översikt utökade området vid gravar och härdar, med Snickers hög i bakgrunden. Mot Ö. Fotonr: 2022-48-18. Foto: Stina Tegnhed

Fig. 8. Grav 294 profil mot väst. Fotonr: 2022-84-3 Foto: Stina Tegnhed

Två delar kritpipa påträffades som lösfynd ungefär 55 meter från varandra i området. Det verkar inte vara delar av samma pipa. Den överliggande matjorden mäter mellan 0,4–0,5 meter och alven utgörs av fin gulbrun sand med inslag av småsten och grus.

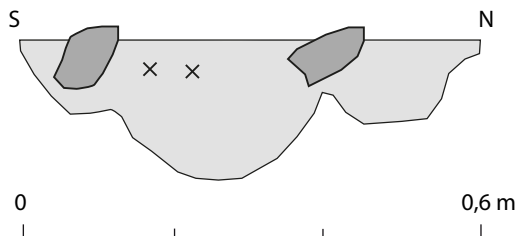

Fig. 9 a Profilritning flatmarksgrav 294. Skala 1:10.

■ = Sten, X = Brända ben

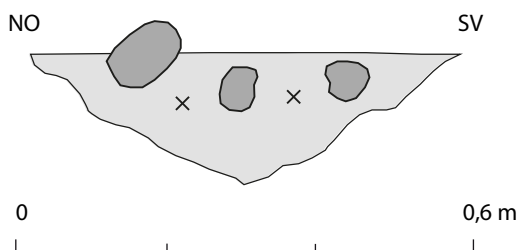

Fig. 9 b. Profilritning flatmarksgrav 310. Skala 1:10.

■ = Sten, X = Brända ben

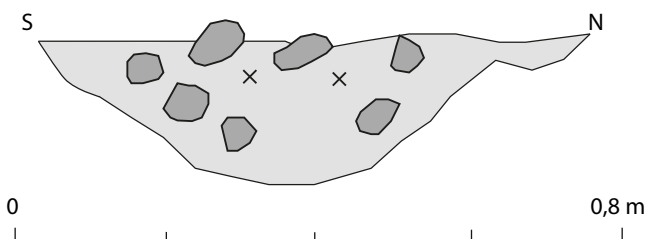

Fig. 9 c. Profilritning flatmarksgrav 322. Skala 1:10.

■ = Sten, X = Brända ben

Södra förundersökningsområdet

Inom det södra förundersökningsområdet som är beläget inom fornlämning L1996:5327 påträffades enstaka gropar och stolphål. Samtliga anläggningar undersöktes. Inga fynd påträffades i anläggningen. Två mynt (F8 och F9) påträffades i matjorden under metalldetekteringen. Ett kolprov samlades in i stolphål 593 (se fig. 10). Det analyserades avseende vedart och visade sig vara stamvirke av Tall (Pinus Sylvestris).

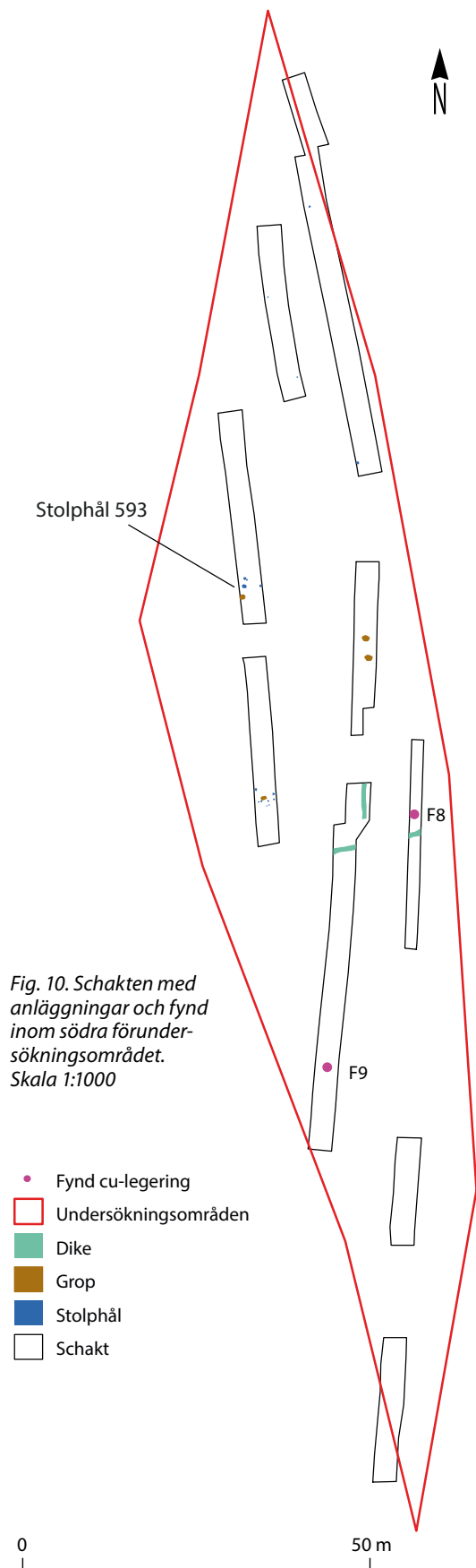

Fig. 10. Schakten med anläggningar och fynd inom södra förundersökningsområdet. Skala 1:1000

- Fynd cu-legering
- Undersökningsområden
- Dike
- Grop
- Stolphål
- Schakt

Ångström id	Fornlämning	Anläggningstyp	Prov nr	Provämne	BP ålder	Cal 1 Sigma	Cal 2 Sigma
Ua-76435	L2022:3809	grav 294	1PK443.294	Hassel	3043 ± 31	1382–1340 BC, 1311–1259 BC, 1239–1235, BC	1402–1217 BC
Ua-76436	L2022:3809	hård 376	1PK448.376	Björk	3085 ± 31	1408–1373 BC, 1351–1299 BC,	1422–1265 BC
Ua-76437	L1996:5327	stolphål 593	1PK872.593	Tall	6685 ± 38	5637–5609 BC, 5593–5560 BC	5700–5485 BC
Ua-76438	L2022:3809	grav 310	VM300077:3	Bränt ben	3101 ± 29	1416–1380 BC, 1343–1305 BC	1431–1281 BC
Ua-76439	L2022:3809	grav 322	VM300077:5	Bränt ben	3118 ± 29	1427–1384 BC, 1338–1314 BC	1488–1483, 1446–1365, 1359–1292 BC

Tabell 1 ¹⁴C-dateringar Förundersökningen av L2022:3809 och L1996:5327

Tallvirket fick en mycket ålderdomlig datering till mellanmesolitikum och är antagligen spår från äldre aktiviteter inom eller invid området. Dateringen blev 6685±38 BP, 5637–5609 BC, 5593–5560 BC kalibrerat med 1 sigma, 5700–5485 BC kalibrerat med 2 sigma (Ua-76437). Högst troligen daterar inte provet anläggningarna som fanns på platsen.

En rad med käpphål/stolphål framkom i ett av schakten, men denna rad kan vara från nyare tider. Anläggningarna som undersöktes var ganska tveksamma, flera av dem var mer fuktfläckar i den torra alven. I två av schakten påträffades diken, som sammanfaller med lämningen L1996:6728 (övrig kulturhistorisk lämning, hägnad) utbredning markerad i Fornsök. Dikena sammanfaller med bruksgränser markerade på karta från 1792. Dikena i schakten var ungefär en meter breda. Matjordens tjocklek varierade mellan 0,3–0,6 meter och alven utgjordes av fin gulbrun sand med inslag av småsten och grus.

Metallfynd

En systematisk metalledetektering utfördes av metalledetekteringsexpert Jonas Paulsson, Schultz Paulsson arkeologi AB, inom de två förundersökningsområdena. Ploglagret avsåktes från ytan med sökstråk. På grund av att det vid förundersökningstillfället fanns

en hög gräsvegetation på fältet, så fick sökstråkens läggas på de igenlagda förundersökningsschakten. Sökstråken förtätades inom områdets norra del (vid gravhögen L1996:5851) genom att avsökning även utfördes invid sökschakten, där dumphögarna hade legat och tryckt ner gräset (Bilaga 3). Metallfynden utgjordes av tre kopparmynt, två små bleck i cu-legering och en smälta i cu-legering. Mynten var mycket slitna, men på det ena gick att utläsa 1600-tal, troligen årtalet 1691, dvs präglad under Karl XI:s regeringstid.

TOLKNINGSFÖRSLAG

Fornlämning L2022:3809 tolkas vara ett gravområde från äldre bronsålder, period II med flatmarksgravar. Gravarna saknar helt och hållet fynd förutom de brända benen och det är svårt att veta om de är rester efter gravar eller om de möjligen är rester efter gravbålet. Men den lagda stenpackningen i grav 294 talar mot att det skulle vara exempelvis lufthål under en större kremeringsplats.

Flatmarksgravar från äldre bronsålder, period II är ovanliga i det halländska gravmaterialet. De två som är kända sedan tidigare påträffades i Brogård (Snöstorp sn) och i Heberg (Årstad sn). Den i Brogård (Snöstorp RAÄ 71) var belägen ca 20 meter söder om högravfältet och påträffades vid de stora underökning-

arna av platsen som genomfördes 1989–1990. Graven (anläggningsnr 1990:A) bestod av en brandgrop vilken innehöll 2282,4 gram brända ben från en man. Inga gravgåvor påträffades. Brandgropen framkom under ett stensatt stolphål och täcktes av en mindre flat sten. Graven tros ha varit markerad ovan mark med någon form av träkonstruktion. ^{14}C -datering hamnade i första hälften av bronsålder, 3125 ± 55 (Beta 40198) (Carlie 1993:20f, bilaga 1 ^{14}C -analys, Osteologisk analys).

I Heberg (Årstad sn) påträffades urnegraven under en antikvarisk kontroll i samband med kabelnedläggning i september 1999. Fornlämningen har beteckningen Årstad RAÄ 163. De övre jordlagren skadades vid schaktningen men nedgrävningen i alven mätte 0,5–0,35 meter och djupet till 0,05 meter. Delar av keramikkrälet låg i botten av graven. Några av mynningsbitarna försvann vid schaktningen. Men krälet gick att återskapa och formen liknar de förrådskrärl med raka väggar som dateras till äldre bronsålder, period I–II. Gravens fyllning utgjordes främst av sotig sand, med litet inslag av träkol. Insamlat träkol daterades till övergången senneolitikum–äldsta bronsålder, period I (BC 1770–1525, kalibrerat med 1 sigma, Beta-136919). Även denna grav hade spår efter en markering ovan jord. Ett stolphål hittades nedgrävt i den nordöstra delen av graven. I botten av stolphålet låg en eldslagningssflinta. Stolphålet tolkas som att man först rest stolpen innan den egentliga gravnedsättningen skett. De insamlade brända benen vägde tillsammans 226,7 gram. Den osteologiska analysen visade att graven inte innehåller djurben, utan benen härrör från en äldre vuxen man (Carlie 1999).

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland föreslår inga fortsatta antikvariska insatser i de två förundersökningsområdena. Fornlämning L2022:3809 har undersökts och borttagits och får anses avgränsad inom den aktuella ytan. Endast enstaka anläggningar påträffades inom Fornlämning L1996:5327. Dessa var av tveksam ålder och kan inte motivera fortsatta antikvariska insatser inom den del av fornlämningen som är föremål för exploatering.

REFERENSER

- Carlie, Lennart. 1993. Halland Snöstorps socken *Brogård*, Arkeologisk undersökning 1989–90, Hallands läns-museer, Uppdragsverksamheten. Teknisk rapport med bilagor. Halmstad
- Carlie, Lennart. 1999. *En urnegrav från bronsålder* Antikvarisk kontroll 1999, Halland, Årstad socken, RAÄ 163, Heberg 2:14. Hallands läns museer Landsantikvarien. Arkivrapport
- Ewald, Victor. 1928. *Fasta förlämnningar i Höks hd*, nr 45 och 46
- Mattsson, Linn & Svensson, Magnus. 2009. *Om en gård i Laholm för 3000 år sedan*. Arkeologisk undersökning 2007. Halland, Laholm, Altona 2:1, RAÄ 38, Sofieroleden. Arkeologiska rapporter från Hallands Läns museer 2009:2. Halmstad
- Perneby, Åsa. 2003a. *Sofieroleden*. Arkeologisk utredning 2003. Stiftelsen Hallands läns museum, Uppdragsverksamheten, Halmstad 2003
- Perneby, Åsa. 2003b. *I vägen för vägen, flammarksgravar från förromersk järnålder, äldre hålvägssystem och boplatslämningar vid Örelid, Altona*. Arkeologisk förundersökning 2003. Stiftelsen Hallands läns museum, Uppdragsverksamheten, Halmstad.
- Svensson, Magnus. 2006. *Sofieroleden, Gropavallar och gränser*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museum 2006:4, Stiftelsen Hallands läns museum, Uppdragsverksamheten, Halmstad.
- Stahre, Nils-Gustaf. 1992. Rannsakningar efter antikvitet. Band III. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm.
- Westergaard, Bengt. 1988. *Laholm Altona 2:1 Arkeologisk utredning och förundersökning*. Hallands läns museer Uppdragsverksamheten i Halmstad. Arkivrapport
- Wranning, Per. 2000. *Laholm, kvarteret Moroten*. Arkeologisk förundersökning 2000. Halland, kv Moroten, RAÄ 30, Landsantikvarien, Stiftelsen Hallands läns museum, Arkivrapport, Halmstad.
- Wranning, Per. 2004. *Sofieroleden, södra delen*. Arkeologisk förundersökning 2003, Halland, Laholm, Altona 2:1 m fl, RAÄ 30:2. Hallands läns museer Landsantikvarien, Arkivrapport, Halmstad.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslutsnummer:	431-9180-2021
Eget diarienummer:	2022-151
Uppdragsgivare:	Laholms kommun, Samhällsbyggnadsförvaltningen
Utförandetid:	13-17 juni 2022
Personal:	Stina Tegnhed (projektledare), Mats Nilsson (arkeolog), Jonas Paulsson (Schultz Paulsson arkeologi AB), Anders Gudmundsson (grävmaskinist, Kuskatorpet Entreprenad & Lantbruk AB)
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Läge:	Halland, Laholms kommun, Laholms stad, Altona 2:1, L2022:3809 och L1996:5327 Koordinater X:380906,98 Y: 6263842,05 (koordinater i sydvästra hörnet)
Undersökt:	520 löpmeter dubbla schakt, 2048 m ² alv frilades i schakten.
Dokumentation:	Provgropar, schakt, anläggningar, lager mättes in med GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojektet <i>Laholm2022151F</i> . Sektioner och planer dokumenterades på millimeterpapper. Ritningar har nummer HMAK4555 och digitala fotografier har fotonummer 2022-48:1-27. Fynden förvaras på Hallands kulturhistoriska museum och allt övrigt material är arkiverat i Kulturmiljö Hallands arkiv
Fynd:	I väntan på fyndfördelning har fynden har preliminärt tilldelats VM accessionsnummer: 300 077:1-15
Prover:	Sparade prover är registrerade i fyndtabellen. Övriga prover är kastade
Datering:	Äldre bronsålder, period II och Mellanmesolitikum

BILAGOR

Bilaga 1 Anläggningslista

Intrasisid	Anläggningstyp	Undersökt	Undersökt andel (%)	Sot	Kol	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Fyllning 1	Fyllning 2	Visas på ritning	Kommentar
256	Grop	X	50			0,7	0,7	0,15	Brungrå sand		2	
272	Stolphål	X	50			0,3	0,3	0,1	Mörkgrå sand		2	
294	Grav	X	100	X	X	0,6	0,6	0,2	Överst vittrad stenpackning	Grå sand med kol och br ben	1	Söndervittrad stenpackning överst
310	Grav	X	100	X	X	0,5	0,5	0,16	Grå sotig humös sand, br ben		1	Samma karaktär som 294
322	Grav	X	100		X	0,7	0,7	0,2	Mörkgrå humös sand, brända ben		1	Ingen gravbehållare kunde ses
330	Härd	X	100		X	1,2	1,2	0,12	Sotig sand, skörbränd sten		2	Härdbotten med enstaka kol, skörbr sten
376	Härd		100	X	X	0,6	0,5	0,1	Mörkgrå humös sand		1	Härdbottenrest
387	Härd	X	100	X	X	0,6	0,6	0,12	Grå sotig sand		1	Härdbottenrest
399	Härd	X	100	X		0,4	0,4	0,05	Mörkgrå sand		1	Härdbottenrest
478	Stolphål	X	50			0,4	0,34	0,2	Gråbrun humös sand		2	Otydliga kanter, tveksamt stolphål
488	Stolphål	X	50			0,36	0,36	0,14	Brun fuktig humös sand		2	Tveksamt stolphål
498	Stolphål	X	50			0,18	0,18	0,09	Brun humös sand		2	
516	Stolphål	X	50		X	0,25	0,2	0,11	Grå humös sand		2	Recent? Rest av tegel
547	Stolphål	X	50			0,28	0,18	0,13	Brun sand		2	Starkt urlakad
558	Stolphål	X	50			0,25	0,22	0,13	Brun sand		2	Starkt urlakad
581	Stolphål	X	50			0,2	0,2	0,08	Brun sand		1	Otydlig, urlakad
593	Stolphål	X	50		X	0,32	0,32	0,3	Brun sand		1	
606	Grop	X	50			0,6	0,6	0,06	Brun sand		1	Otydlig anläggning, oklar avgränsning
632	Stolphål	X	50			0,5	0,5	0,08	Brun humös sand		1	1 st flintavslag, ej tillvarataget
643	Stolphål	X	50			0,18	0,18	0,13	Brun sand		1	Starkt urlakad, möjligt käpphål
650	Stolphål	X	50			0,22	0,22	0,13	Brun sand	Mörkgrå humös sand	1	Ev. stenlyft
659	Stolphål	X	50			0,18	0,18	0,25	Brun humös sand		1	Käpphål
666	Stolphål		50			0,2	0,2	0,15	Brun sand	Mörkgrå sand	1	Skarpa kanter - ev. stenlyft?
675	Stolphål		50			0,18	0,18	0,12	Brun sand		1	
693	Stolphål	X	50			0,18	0,16	0,08	Brun sand		1	Grund, ev. djurgång?
702	Stolphål	X	50			0,22	0,22	0,09	Brun sand		1	
712	Stolphål	X	50			0,23	0,14	0,17	Brun sand		1	Oklar avgränsning, otydlig anläggning
719	Grop	X	50			0,32	0,2	0,05	Brun grusig sand		1	Grund anläggning
749	Grop	X	50			0,64	0,64	0,2	Mörkbrun humös sand		1	
763	Grop	X	50			0,5	0,5	0,2	Mörkbrun humös sand		1	Möjligen ett stolphål/grop, tveksam
800	Dike		0									
811	Dike		0									
823	Dike		0									
865	Stolphål	X	50			0,15	0,15	0,2	Brun sand		1	Möjligt käpphål

Bilaga 2 Fyndlista

Fyndnummer	Accessionsnr	Material	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Vikt, gram	I anläggning	Anmärkning
1	VM300077:1	Keramik	Kritpipa	1	Fragment	3,6	Matjord	Lösfynd i matjord, L:40 mm, Diameter:9 mm
2	VM300077:2	Bränt ben	Bränt ben	81		8	Grav 294	Osteologisk analys.
3	VM300077:3	Bränt ben	Bränt ben	247		34,7	Grav 310	Osteologisk analys1. 14C-datering.
4	VM300077:4	Keramik	Kritpipa	1	Fragment	2,2	Matjord	Lösfynd nära alv. L:35 mm, Diameter:8 mm.
5	VM300077:5	Bränt ben	Bränt ben	368		51,4	Grav 322	Osteologisk analys, 14C-datering
6	VM300077:6	Keramik	Kritpipa	1	Fragment	4,5	Matjord, fynd vid detektering	L:35 mm, Diameter:9 mm
7	VM300077:7	Bränt ben	Bränt ben	4	Fragment	15,5	Matjord	Fynd efter igenläggning av schakt. Djurben.
8	VM300077:8	Koppar	Mynt	1	Defekt	4,7	Matjord, detekteringsfynd	1600-tal 1691(?) Tre kronor. Slitet
9	VM300077:9	Koppar	Mynt	1	Defekt	3,5	Matjord, detekteringsfynd	Mycket slitet. Årtal ?
10	VM300077:10	Cu-leg	Bleck	1	Fragment	1,4	Matjord, detekteringsfynd	Ca 9x9 mm, 1 mm tjockt.
11	VM300077:11	Koppar	Mynt	1	Defekt	3,7	Matjord, detekteringsfynd	Slitet, årtal ?
12	VM300077:12	Cu-leg	Bleck	1	Fragment	1,3	Matjord, detekteringsfynd	L:26 mm, B:8 mm, Tjocklek: 1 mm
13	VM300077:13	Cu-leg	Smälta	1		2,8	Matjord, detekteringsfynd	Smälta
14	VM300077:14	Cu-leg	Bleck	1	Fragment	1,4	Matjord, detekteringsfynd	Dubbelvikt bleck. L: 33 mm, B: 12 mm. 1 mm tjockt.
15	VM300077:15	Träkol, hassel	Träkol	1		0,2	Grav 310	Hassel, vedartanalys (Sparat kolprov 1PK444.310)

Bilaga 3 Metalldetekteringsrapport, Jonas Paulsson

Metalldetekteringsrapport

Undersökning med metalldetektor i samband med arkeologisk förundersökning och arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte av fornlämning L1996:5327 inom fastigheten Altona 2:1, Laholms stad, Laholms kommun i Hallands län

Metalldetektormodell som användes: XP DEUS 11"

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande:

En systematisk metalldetektering utfördes. Ploglagret avsöktes från ytan med sökstråk inom hela undersökningsområdet (UO). På grund av att det vid undersökningstillfället fanns en hög gräsvegetation på fältet, så fick sökstråkens läggas på de igenlagda förundersökningsschakten. Sökstråken förtätades inom områdets norra del (vid gravhögen L1996:5851) genom att avsökning även utfördes invid sökschakten, där dumphögarna hade legat och tryckt ner gräset.

Vid detekteringen av matjorden negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in med GPS. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte.

Fältarbetet utfördes den 26/7 2022.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) –

Som nämnts ovan fanns det vid undersökningstillfället en hög gräsvegetation på hela UO. Därför kunde metalldetektering endast ske på eller i direkt anslutning till de igenlagda sökschakten.

Arbetet utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Jonas Paulsson (Arkeolog och metalldetekteringsspecialist)

Schulz Paulsson Arkeologi AB

Telefon: 0701733223

E-post: sp.arkeologi@gmail.com

Bilaga 4 Osteologisk analys, Lödöse museum

Brända ben från tre flatmarksgravar, L2022:3809

Osteologisk rapport 2022:5

Författare: Astrid Lennblad,
Lödöse museum,
Förvaltningen för kulturutveckling

Lödöse museum
Museivägen 1
463 71 Lödöse

www.lodosemuseum.se

Brända ben från tre flatmarksgravar, L2022:3809
Osteologisk rapport 2022:5
Författare: Astrid Lennblad, Lödöse museum, Förvaltningen för kulturutveckling

Innehållsförteckning

Inledning och material.....	3
Syfte och frågeställning	3
Metod	3
Artidentifikation	3
Åldersbedömning av humant material	4
Förbränningstemperatur	4
Resultat.....	6
VM300077:2	6
VM300077:3	7
VM300077:5	8
Sammanfattning och diskussion.....	9
Litteratur	10
Bilaga	10

Inledning och material

Den osteologiska analysen har gjorts på uppdrag av Kulturmiljö Halland. Den berör ett bränt benmaterial som påträffades vid en förundersökning på fastigheten Altona 2:1, Laholm stad och kommun under juni 2022. Vid förundersökningen påträffades tre förmodade flatmarksgravar vilka har fått lämningsnummer L2022:3809.

Det analyserade materialet består av tre fyndposter. Materialet består uteslutande av hårt brända ben med en totalvikt om 95,4 gram, 1 deciliter, och fragmentsstorleken har varierat mellan 1–24,1 millimeter. Den osteologiska analysen har utförts av Astrid Lennblad, arkeolog och osteolog vid Lödöse museum.

Syfte och frågeställning

Analysens främsta syfte har varit att i möjligaste mån identifiera benmaterialet till art och benelement. Detta för att kunna svara på huruvida materialet utgörs av mänskliga kvarlevor, om hela eller enbart delar av en människa finns i varje grav, om det finns fler än en individ per grav samt se huruvida det finns ben från djur i gravarna. Benmaterialen har även studerats utifrån vilka förbränningstemperaturer det har utsatts för, för att på så vis kunna bidra med information kring de analyserade kontexterna.

- Består benmaterialen av mänskliga kvarlevor?
- Om det rör sig om mänskliga kvarlevor, går köns- eller åldersbedömning att göra?
- Går det att se spår av trauman eller patologier på benmaterialet?
- Finns det djurben i gravarna?

Metod

Den osteologiska analysen har i stort utförts enligt de metoder som utarbetades av Nils-Gustav Gejvall (1947, 1948, se också exempelvis Jonsson 2005). Bedömning av förbränningstemperaturen har utförts enligt Holcks (1997) schema. Benmaterialet har vägts, räknats, volymbestämt och mätts, måtten avser fragmentens största mått (mm). Dessa kvantitativa metoder syftar främst till att ge en uppfattning om materialets utseende och fragmenteringsgrad.

Inga fragment som lämpar sig för könsbedömning har påträffats i det analyserade materialet varför dessa metoder helt utgår.

Artidentifikation

För att kunna göra en säker artidentifikation av ett osteologiskt material studerar man benens morfologi för att försöka hitta artspecifika karaktärer. När man studerar brända ben saknas ofta dessa karaktärer helt eller delvis beroende på materialets kvalitet. När de morfologiska karaktärerna saknas kan man i stället använda sig av en sekundär metod för att identifiera arter bland benmaterialet. Då studerar man nervkanalernas storlek i rörbenens kortex i mikroskop (histologisk bedömning) vilket kan ge en uppfattning om vilken/vilka djurarter som finns i materialet. (Holck 1987:170f)

Man kan även studera rörbenens ytskikt, både insidan och utsida. Rörbenets yttre yta är ofta "strimmig" eller "fibrig" på ett karaktäristiskt sätt på människoben, medan djurben är slätare. På insidan av rörbenet, mörghålan, har människan ben oftast en ojämn yta med många lister, medan djurbenen generellt är slätare. (se tex Holck 1987).

Åldersbedömning av humant material

Åldersbedömningar utifrån bränt benmaterial görs vanligen på skalltaksfragment. Hos yngre individer görs en bedömning av sömmarnas (*sutureernas*) utseende och sammanväxningsgrad. Nyfödda och mindre barn har raka eller lätt vågiga suturer och från omkring 3 års ålder börjar de karaktäristiska sågtandade sömmarna att utformas. Hos äldre individer börjar sömmarna i stället sluta sig, med början från kraniets inre. I sammanväxningen av suturerna finns dock både individuella och könsbundna skillnader, och datan måste därför användas med viss försiktighet. Vid kremeringen har även suturerna en tendens att spricka upp vilket är ytterligare en anledning till att suturernas sammanväxningsgrad måste tas med försiktighet.

Hos vuxna och äldre individer studeras framför allt tjockleksförhållandet mellan skalltakens inre och yttre kompakta benlager (*tabula interna och externa*) samt det spongiösa mellanskiktet (*diploën*). Med stigande ålder blir tabula interna och externa mer porösa och övergångarna mellan de olika lagren svårare att urskilja. Dessa förhållanden påverkar även hur skallen spricker vid kremeringen, där suturer som ännu inte vuxit samman helt tenderar att sprängas i sömmarna vid upphettning. Hos unga och gamla tenderar även skallfragment att delas mellan det inre och yttre skiktet (Gejvall 1947; 1948: 161f, se även Holck 1997: 64ff).

Tabell 1, Åldersbedömning utifrån skalltak enligt Gejvall, hämtat ur Sigvallius (1994:10).

Adultus: 18–44 år	Suturerna är helt öppna. Diploëns, den interna och externa kompaktans tjocklek är 1/3 vardera.
Maturus: 35–64 år	Suturerna börjar växa ihop internt. Diploëns tjocklek är mer än 1/3 av skalltakets tjocklek. Den interna kompaktan är tunnare än den externa.
Senilis: >50	Suturerna har nu helt eller nästan helt slutits externt. Diploëns tjocklek är mer än 1/3 av skalltakets tjocklek. Både den interna och den externa kompaktan är tunnare än 1/3 vardera.

Förbränningstemperatur

För att göra en bedömning av förbränningstemperatur i benmaterial studeras vilka förändringar benmaterialet uppvisar samt vilka färger materialet har fått som en följd av kremeringen. Utifrån detta kan man få en uppfattning om hur hårt bränt materialet är samt om hela materialet verkar ha utsatts för samma temperatur eller om man kan påvisa skillnader inom materialet.

Tabell 2, Översikt av förändringarna i ben och tänder vid olika förbränningstemperaturer (Holck 1997).

Kremerings- grad	Temperatur (°C)	Förändringar i benet
0	100	Verkar obränt. Obetydliga förändringar i benen och i tänderna, ingen förändring av betydelse.
	200	Små förändringar i ytskiktet på ben och tänder. Reduktion av kollagen mängden. Färgen: grå/svart.
1	300	Vikt- och volymminskning. Kollagenet är helt förstört.
	400	Benstrukturen blir mindre solid och det bildas mikroskopiska sprickor i ytskiktet, även tänderna får små sprickor.
2	500	Benet deformeras, större mikroskopiska sprickor ses i benen. Färgen: gråaktig.

	600	Ytterligare makro- och mikroskopisk fragmentering av benet ytskikt. Färgen: ljusgrå.
	700	Ytterligare reduktion av volymen.
3	800	Ytterligare minskning och deformation av benen. Tändernas dentin smälter och kristalliseras. Färgen: vit/grå.
	900	Kraftig deformation av benets ytskikt.
	1 000	Färgen vit, kritaktig.
4	1 100	
	1 200	Fullständig förstörelse av mikrostrukturen i ben och tänder.

Resultat

VM300077:2

Sammanfattning

Vikt: 8 gram

Volym: 0,1 deciliter

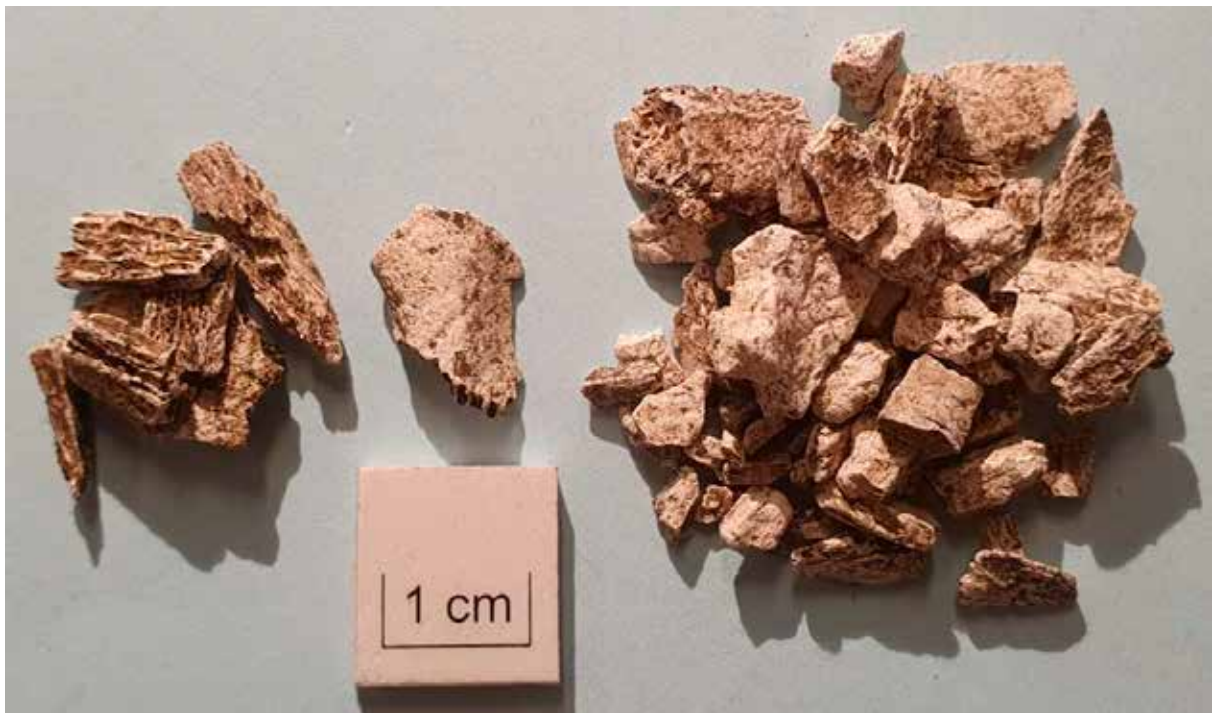
Identifierade arter: Människa, Människa?

Ålder: Vuxen

Beskrivning av materialet

Hårt bränt, vitt och kritaktigt.

Förbränningsgraden motsvarar Holks (1997) grad 3, vilket ger en förbränningstemperatur på 800–1 000 °.

Figur 1. Brända benfragment från VM300077:2. Från vänster: Mänskliga rörbensfragment, mänskligt kraniefragment följt av sannolikt mänskliga fragment. Foto: Astrid Lennblad.

Identifierat till mänskliga kvarlevor: kranie (1 fragment) och rörben (3 fragment), se figur 1.

Åldersbedömning: *Vuxen*, baseras på utseendet på rörbensfragmenten. Det påträffade kraniefragmentet har öppen sutur men tjockleksförhållandet hos fragmentets skikt gick ej att avläsa.

De fragment som ej kunnat bedömas som säkert mänskliga är sannolikt mänskliga. Fragmentens utseende och karaktär tyder på detta. Inget fragment har bedömt som djurben eller möjligt djurben. Det finns inga indikationer på ben från fler än en individ i materialet, inga dubletter eller liknande, men materialet består inte heller av en komplett individ.

Förbränningsgraden i materialet är mycket homogen och temperaturen bör ha legat mellan 800–1 000 °C baserat på utseendet hos fragmenten och den höga fragmenteringsgraden.

VM300077:3

Sammanfattning

Vikt: 35,2 gram

Volym: 0,4 deciliter

Identifierade arter: Människa, Människa?

Ålder: Vuxen

Beskrivning av materialet

Hårt bränt, vitt och kritaktigt.

Förbränningsgraden motsvarar Holks (1997) grad 3, vilket ger en förbränningstemperatur på 800–1 000 °.

Figur 2. Brända benfragment från VM300077:3. Från vänster: Mänskliga rörbensfragment följt av sannolikt mänskliga fragment. Foto: Astrid Lennblad.

Identifierat till mänskliga kvarlevor: rörben (25 fragment), se figur 2.

Åldersbedömningen *Vuxen* baseras på utseendet och tjockleken på rörbensfragmenten. Inga fragment påträffades som kunde ge en med specifik åldersbedömning.

De fragment som ej kunnat bedömas som säkert mänskliga är sannolikt mänskliga. Fragmentens utseende och karaktär tyder på detta. Inget fragment har bedömt som djurben eller möjligt djurben. Det finns inga indikationer på ben från fler än en individ i materialet, inga dubletter eller liknande, men materialet består inte heller av en komplett individ.

Förbränningsgraden i materialet är mycket homogen och temperaturen bör ha legat mellan 800–1 000 °C baserat på utseendet hos fragmenten och den höga fragmenteringsgraden.

VM300077:5

Sammanfattning

Vikt: 55,2 gram

Volym: 0,5 deciliter

Identifierade arter: Människa, Människa?

Ålder: Adultus (18–44 år)

Beskrivning av materialet

Hårt bränt, vitt och kritaktigt.

Förbränningsgraden motsvarar Holks (1997) grad 3, vilket ger en förbränningstemperatur på 800–1 000 °.

Figur 3. Brända benfragment från VM300077:5. Från vänster: Mänskliga kraniefragment, mänskliga rörbensfragment följt av sannolikt mänskliga fragment. Foto: Astrid Lennblad.

Identifierat till mänskliga kvarlevor: kranie/skalltak (3 fragment) och rörben (22 fragment).

Åldersbedömningen *Adultus* baseras på tjockleksförhållandet mellan skalltakens olika skikt samt utseendet och tjockleken på rörbensfragmenten.

De fragment som ej kunnat bedömas som säkert mänskliga är sannolikt mänskliga. Fragmentens utseende och karaktär tyder på detta. Inget fragment har bedömts som djurben eller möjligt djurben. Det finns inga indikationer på ben från fler än en individ i materialet, inga dubletter eller liknande, men materialet består inte heller av en komplett individ.

Förbränningsgraden i materialet är mycket homogen och temperaturen bör ha legat mellan 800–1 000 °C baserat på utseendet hos fragmenten och den höga fragmenteringsgraden.

Sammanfattning och diskussion

Det analyserade materialet består uteslutande av brända ben från tre separata gravar. Totalt har 1 deciliter, 95,4 gram, analyserats. Det har enbart påträffats mänskliga och sannolikt mänskliga kvarlevor. Inga indikationer på inblandning av djurben har setts i någon av de tre gravmaterialen. Det finns inte heller några indikationer på ben från fler än en individ i varje grav men gravarna består inte heller av kompletta individer.

De åldersbedömningar som gjort i de olika materialen visar att gravarna enbart består av vuxna individer. I material VM300077:5 har en mer specificerad åldersbedömning kunnat göras, vilket gav *Adultus* (18–44 år).

Förbränningsgraden i de tre materialen är mycket homogen, både inom varje grav samt i materialet som helhet. Förbränningstemperaturen bör ha legat mellan 800–1 000 °C baserat på utseendet hos fragmenten och den höga fragmenteringsgraden.

De tre gravmaterialen liknar varandra väldigt mycket. Utifrån själva benmaterialet är det inte möjligt att dessa tre material kommer från samma individ. Förbränningen är mycket homogen, inga åldersbedömningar motsäger varandra samt att det inte finns några dubletter av benelement mellan materialen.

Oavsett om dessa tre material representerar tre gravar/individer eller om materialen möjligen kommer från en och samma individ så är mängden ben inte tillräcklig för att vara en komplett individ. Den lilla mängden ben samt avsaknaden av djurben tyder på att dateringen bör ligga någonstans under äldre järnålder. Gravar från yngre järnåldern innehåller generellt mer benmaterial samt att det oftare förekommer djurben i dessa gravar.

Litteratur

Gejvall, N-G.

-1947. Bestämning av brända ben från forntida gravar. *Fornvännen* 42: 39–47. Stockholm.

-1948. II. Antropologisk del. Bestämning av de brända benen från gravarna I Horn. I: Sahlström, K. E. & Gejvall, N-G. *Gravfältet på kyrkbacken i Horns socken, Västergötland*. Stockholm.

Holck, P.

-1987. *Cremated bones: A Medical-anthropological Study of an Archaeological Material on Cremation Burials*. Utgåva 1, Antropologiske skrifter. University of Oslo.

-1997. *Cremated bones. A Medical-anthropological Study of an Archaeological Material on Cremation Burials*. Utgåva 3, Antropologiske skrifter. University of Oslo.

Sigvallius, B.

-1994. *Funeral pyres. Iron age cremation in North Spånga*. Theses and papers in osteology 1. Stockholm. Diss. Samuelsson 2015).

Bilaga

Bilaga 1.

Anläggning	Fyndnr.	Art	Volym (dl)	Vikt (g)	Antal	Fragmentstorlek (mm)	Identifierade benelement (antal fragment)	Ålder	Förbränningsgrad (°C)
VM300077:2	1FB373.294	Homo		2,1	7		Cranie (1), Ossa longa (6)	Vuxen	3
		Homo?		5,9	74				3
		Totalt:	0,1	8	81	1,3–17,7			
VM300077:3	1FB375.310	Homo		12,1	25		Ossa longa (25)	Vuxen	3
		Homo?		23,1	223				3
		Totalt:	0,4	35,2	248	1–23,4			
VM300077:5	1FB.322	Homo		17,7	25		Cranie (3), Ossa longa (22)	Adultus	3
		Homo?		34,5	344				3
		Totalt:	0,5	52,2	369	2–24,1			

Bilaga 5 Vedartsanalys, Vedart

**Altona 2:1 förundersökning, Laholms stad, Laholms kommun, Hallands län.
Projekt 12228.**

VEDART analysrapport 2022:1

Uppdragsgivare: Stina Tegnhed/Kulturmiljö Halland

Analyserat av Amina Hilbert, juni 2022

VEDART analysrapport 2022:1

Arbetet omfattar fem kolprover som är insamlade vid en arkeologisk förundersökning i juni 2022 i fastighet Altona 2:1, Laholms stad och kommun. Under förundersökning av fornlämning L2022:3809 påträffades en härd och vad som förmodas vara tre flatmarksgravar. I analysen vedartsidentifierades kol av hassel (*Corylus avellana*), björk (*Betula* sp.), lönn (*Acer* sp.), ask (*Fraxinus excelsior*) och ek (*Quercus* sp.). Ett prov från ett stolphål kommer från boplatslämningen L1996:5327. Provet innehöll både kol av tall (*Pinus sylvestris*) samt några bitar bark.

Fornlämning L2022:3809

PK443.294 (Grav)

Tjugo kolbitar analyserades från grav 294. Majoriteten av dessa vedartsidentifierades som hassel, men även enstaka bitar från ask, björk och lönn förekom. Ett ¹⁴C- prov togs från hassel då dessa brukar ha en låg egenålder. Hassel uppnår en maxålder på ca 60-70 år.

PK444.310 (Grav)

Det fanns tre kolbitar i grav 310. Alla tre var av hassel och ett ¹⁴C- prov togs från en hasselstam med en maxålder på 60-70 år.

PK445.322 (Grav)

Totalt tretton kolbitar vedartsidentifierades från grav 322, majoriteten av dessa var av hassel, ett prov var en liten bit lönn, och en väldigt liten provbit var av ek. Ett prov av hassel plockades ut för ¹⁴C- analyser.

PK448.376 (Härd)

Provet från härd 376 innehöll elva kolbitar. Samtliga prover vedartsidentifierades som stamvirke från björk vilket är en vedart som förekommer naturligt i Halland och är ett utmärkt virke för just bränsle till härdar. Maximal ålder på björkar ligger på runt 300 år. Ett prov är utplockat för ¹⁴C- analyser, denna har en högre egenålder än exempelvis proverna från gravarna som var av hassel.

Fornlämning L1996:5327

PK872.593 (Stolphål)

Provet innehöll åtta förkolnade provbitar. Tre av bitarna var av tall och de andra bitarna såg ut att vara bark. Bitarna var väldigt hårt brända och påverkade av röta. Tall (*Pinus Sylvestris*) är ett vanligt förekommande i Halland och är även ett vanligt val av virke för större konstruktioner som hus. Då det inte fanns någon gren av tall kunde endast en bit från stamvirket plockas ut för vidare ¹⁴C-datering. Tall blir upp till 400 år så provet kan ha en hög egenålder. Men det är samtidigt oftast stamvirket som används vid större konstruktioner och därmed bör tallen användas för datering av konstruktionsvirke.

Analysresultat

Fornlämning	Prov ID	Provmängd	Analyserad mängd	Anläggnings-typ	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Kommentar
L2022:3809	PK443.294	5,286 g m. silt 20+ bitar	2944 g 20 bitar	Grav	Ask 4 bitar Björk 2 bitar Hassel 12 bitar Lønn 1 bit Lövträd 1 bit	Hassel 210 mg	
L2022:3809	PK444.310	0,526 g 3 bitar	0,526 g 3 bitar	Grav	Hassel 3 bitar	Hassel 219 mg	
L2022:3809	PK445.322	0,915 g m. silt 13 bitar	0,655 g 13 bitar	Grav	Ek 1 bit Hassel 12 bitar	Hassel 75 mg	
L2022:3809	PK448.376	0,594 g 11 bitar	0,594 g 11 bitar	Härd	Björk 11 bitar	Björk 65 mg	
L1996:5327	PK872.593	0,238 g 8 bitar	0,238 g 8 bitar	Stolphål	Tall 3 bitar Bark 5 bitar	Tall 44 mg	Oidentifierade bitar av bark. Hårt brända provbiter, påverkade av röta.

Referenser

Hather, J. G. 2000. *The identification of the Northern European woods: a guide for archaeologists and conservators*. London: Archetype.

Holmåsén, I. 1989. *Träd och buskar: Nordeuropas vildväxande arter*. 2. uppl. Stockholm: Interpublishing.

Schweingruber, F. H. 1990. *Microscopic wood anatomy: structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. 3rd ed. Birmensdorf, Swiss Federal Research Institute WSL.

Bilaga 6 ^{14}C -analys, Ångströmlaboratoriet Uppsala universitetUPPSALA
UNIVERSITETÅngströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1Postadress:
Box 529
751 21 UppsalaTelefon:
018 – 471 3124Telefax:
018 – 55 5736Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-01-09

Stina Tegneshed
Kulturmiljö Halland
Tollsgatan 7
302 32 HALMSTAD**Resultat av ^{14}C datering av träkol och brända ben från
Altona, Laholm stad och kommun, Halland (p12228). (p 4750)****Förbehandling av träkol:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av brända ben:

1. 1.5 % NaOCl tillsatt till det rengjorda och krossade benprovet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 48 h.
2. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten.
3. 1 M HAc tillsatt till provet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 24 h.
4. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten och intorkat.
5. Lakning med 6 M HCl.
6. Den erhållna CO_2 -gasen grafiteras därefter Fe-katalytiskt före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren.

RESULTAT

Labbnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-76435	1PK443.294	-26,4	3 043 $\pm$ 31
Ua-76436	1PK448.376	-26,4	3 085 $\pm$ 31
Ua-76437	1PK872.593	-26,6	6 685 $\pm$ 38
Ua-76438	VM300077:3	-23,6	3 101 $\pm$ 29
Ua-76439	VM300077:5	-29,5	3 118 $\pm$ 29

Med vänliga hälsningar

Maximilian Maximilian Schmidt
2023.01.11
Schmidt 10:26:12 +01'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

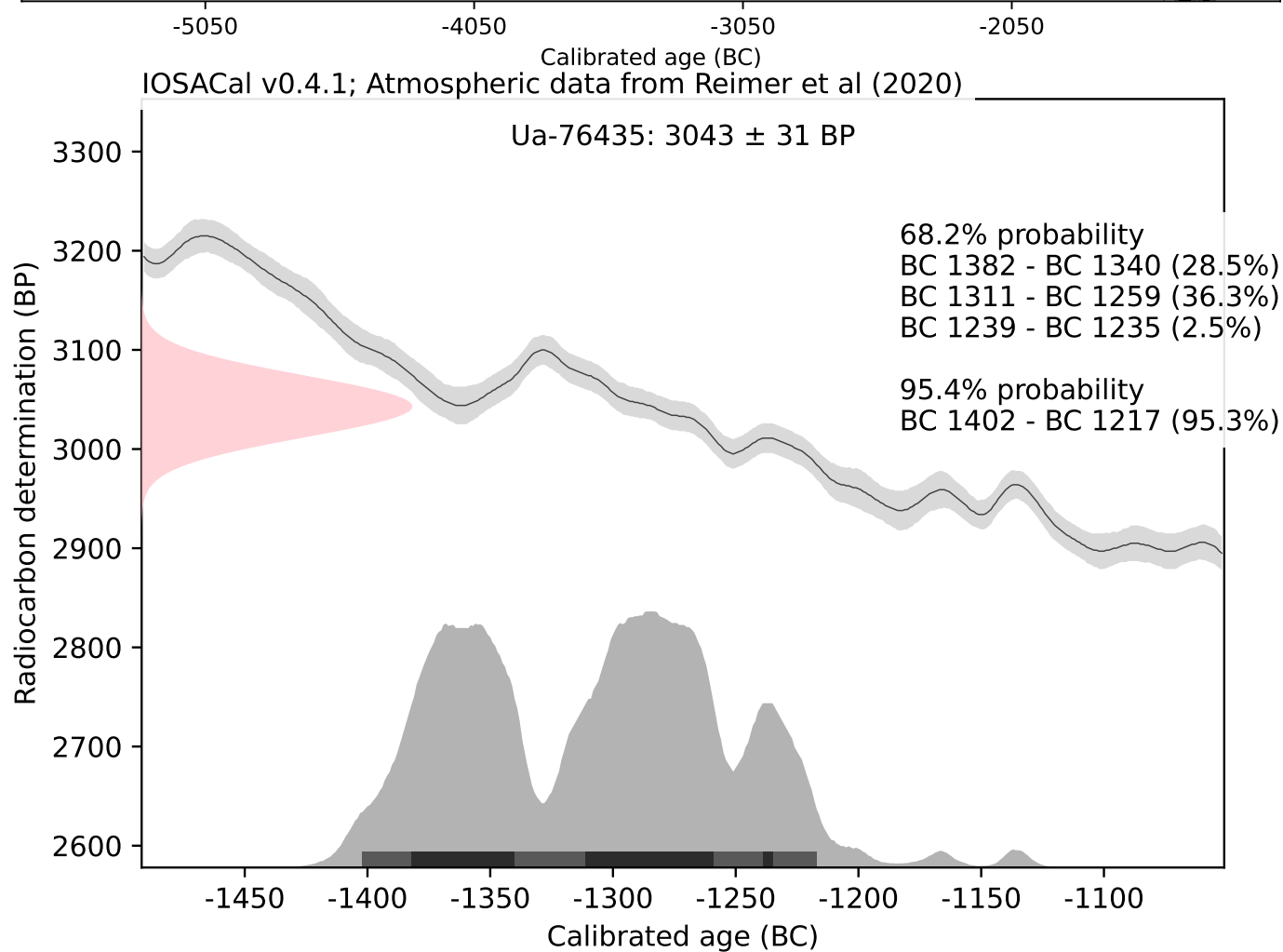
Ua-76435 3043 ± 31 BP

Ua-76436 3085 ± 31 BP

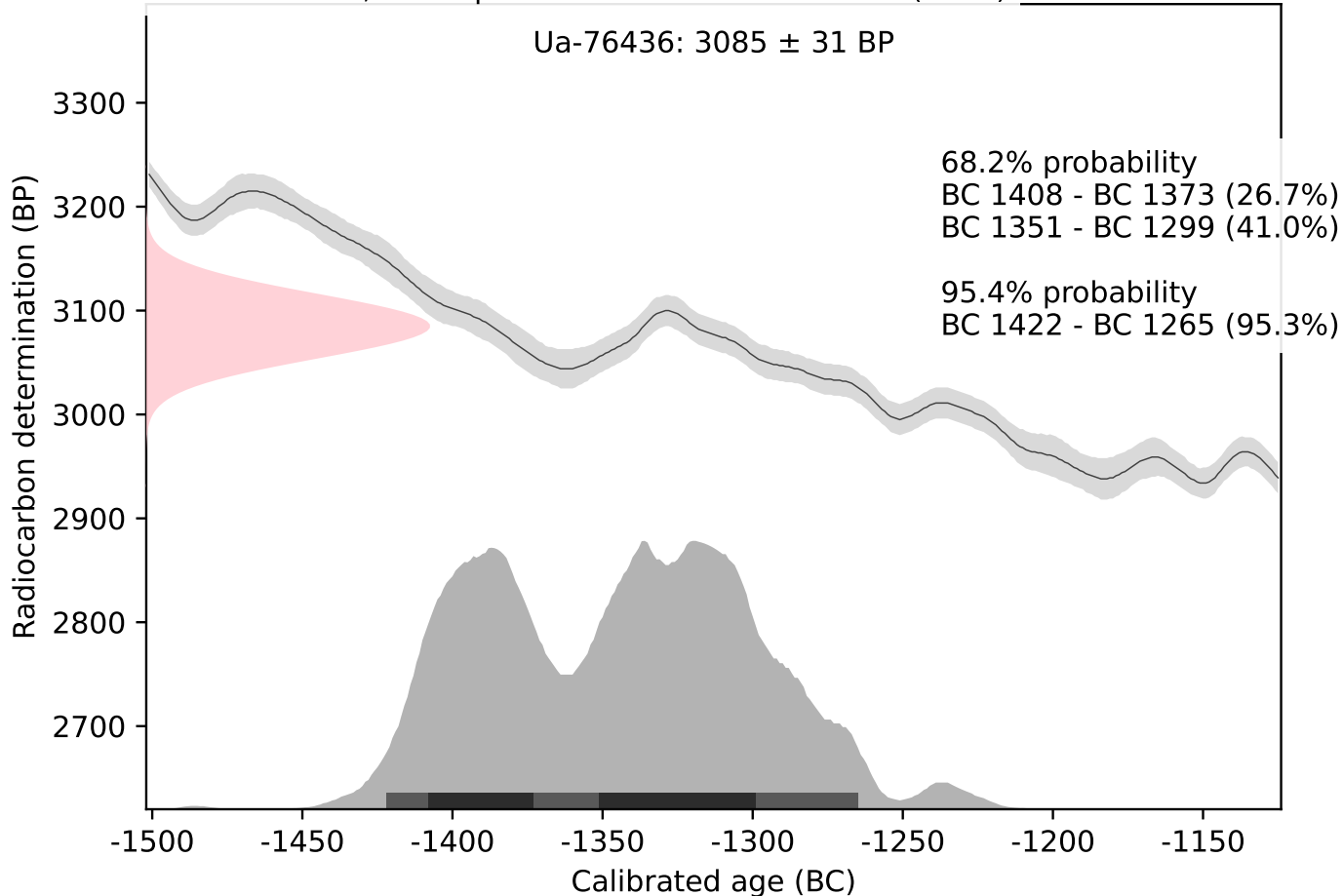
Ua-76437 6685 ± 38 BP

Ua-76438 3101 ± 29 BP

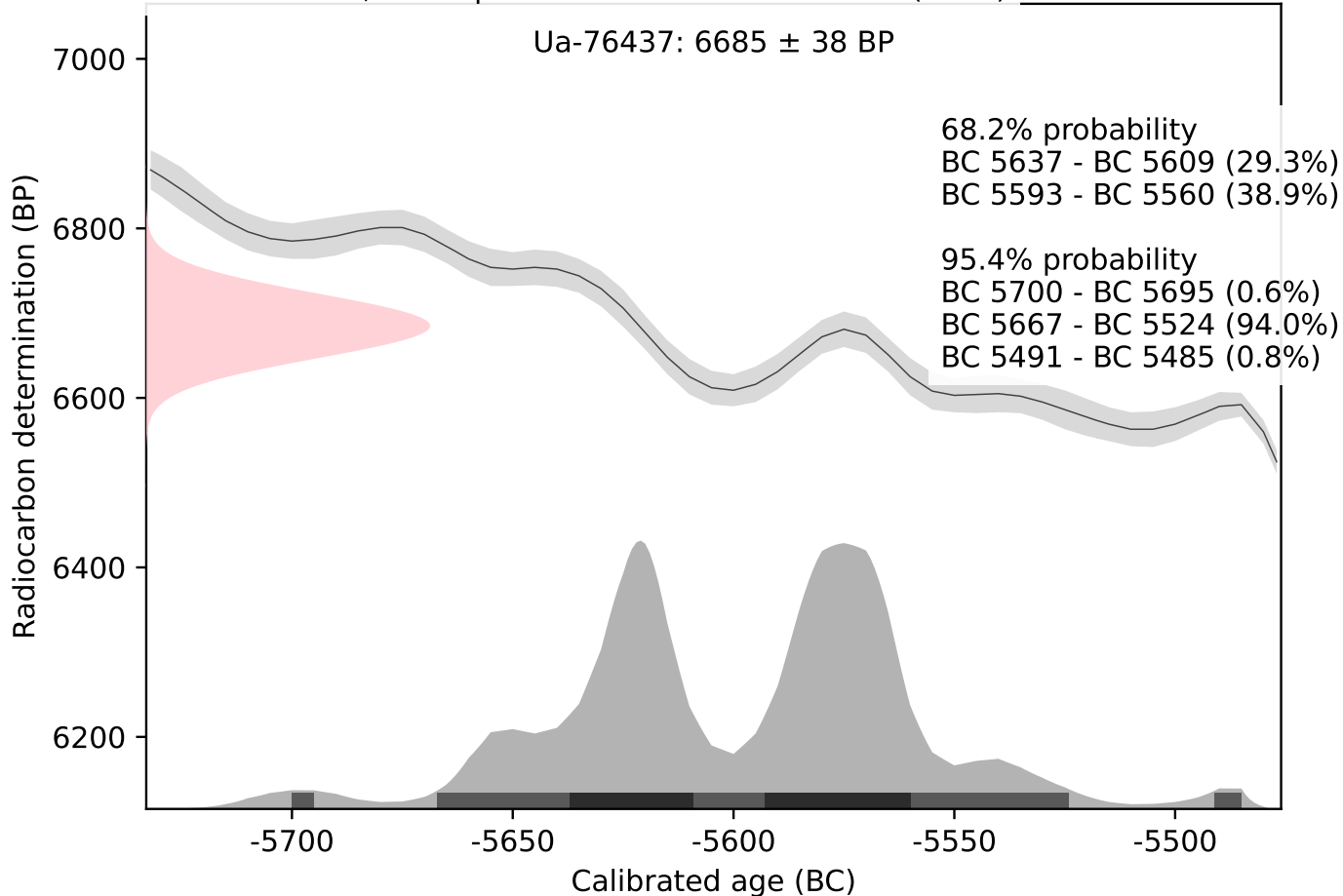
Ua-76439 3118 ± 29 BP

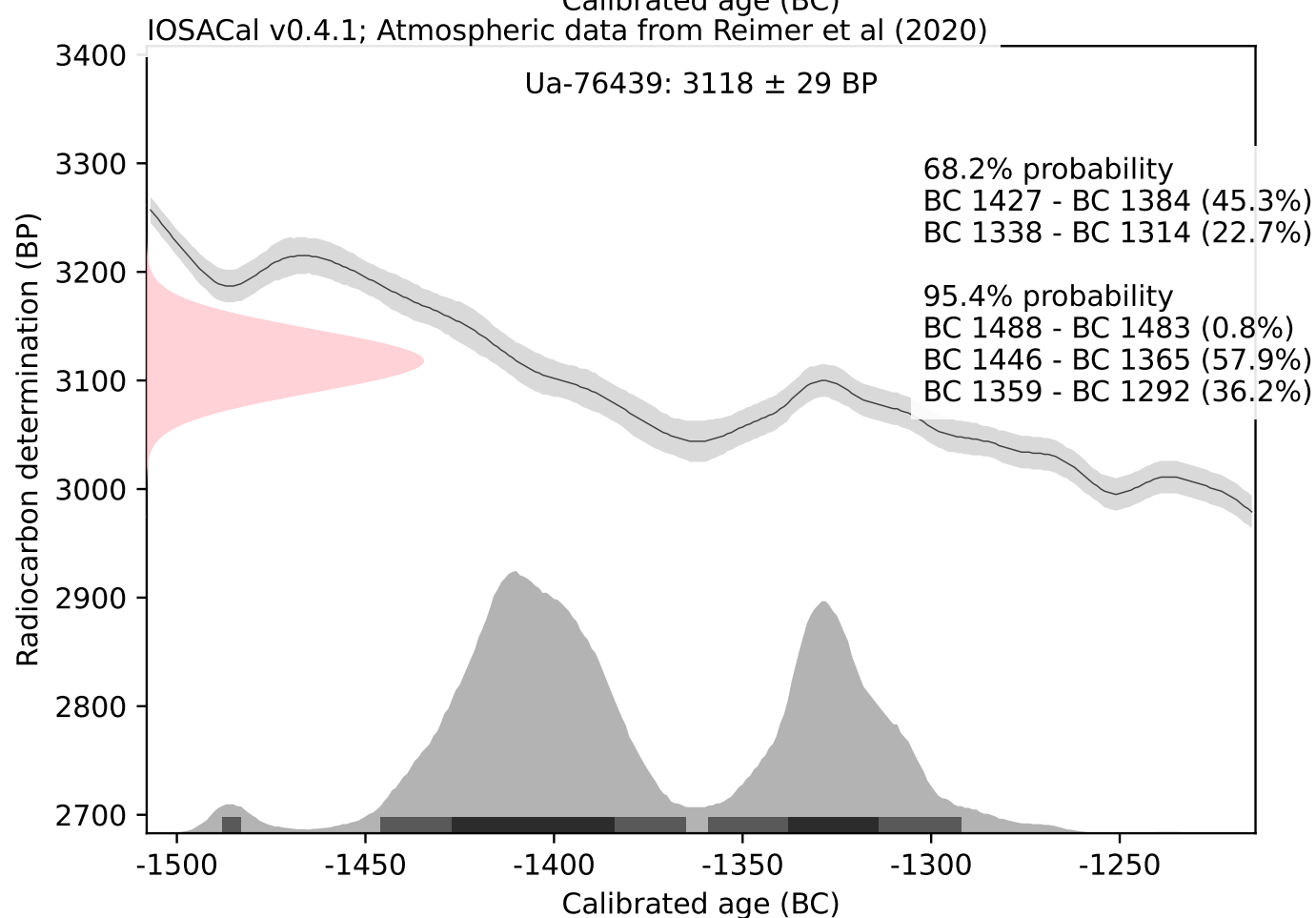
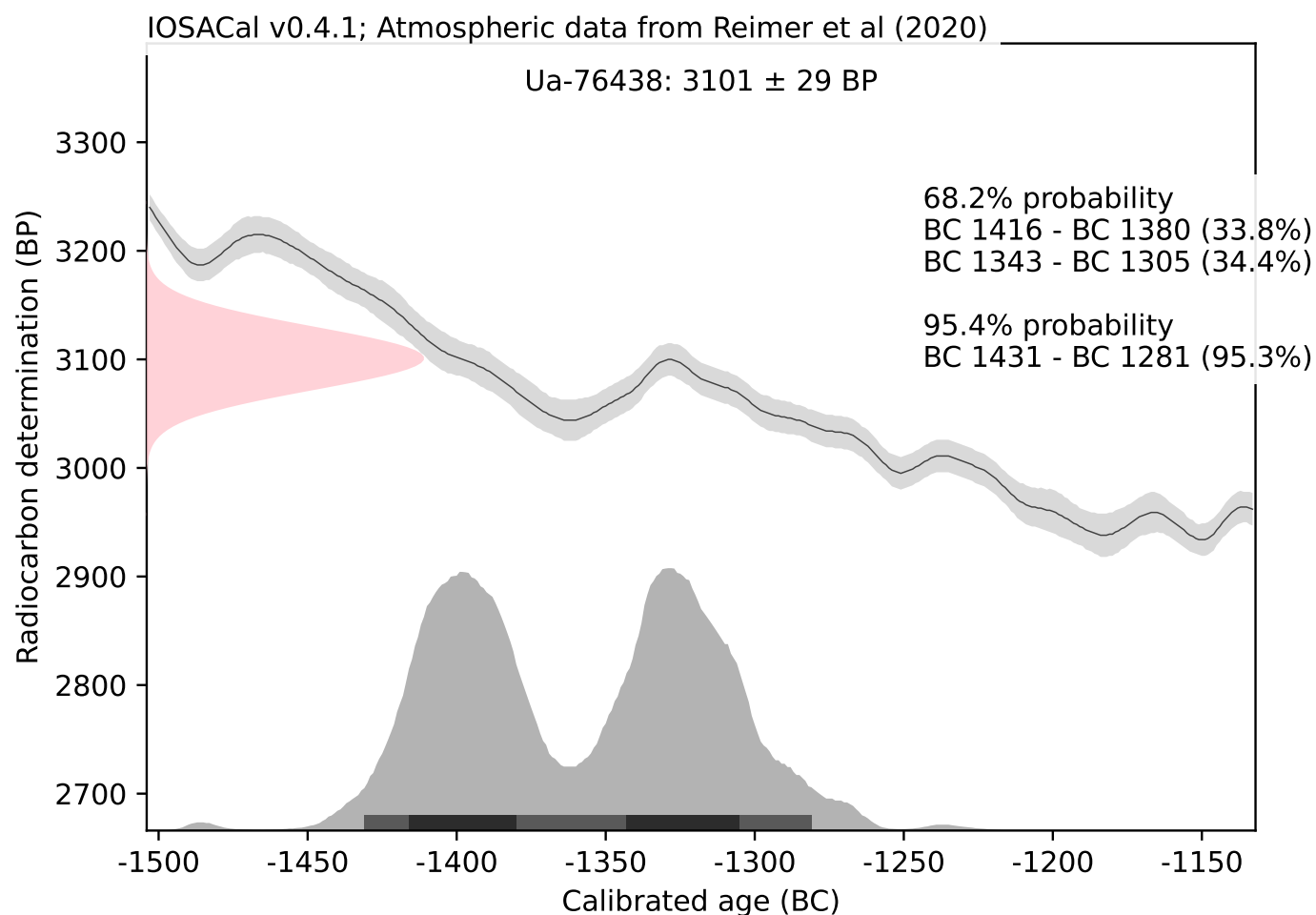

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Bilaga 7 Ritningsförteckning

HMAK 4555

Halland

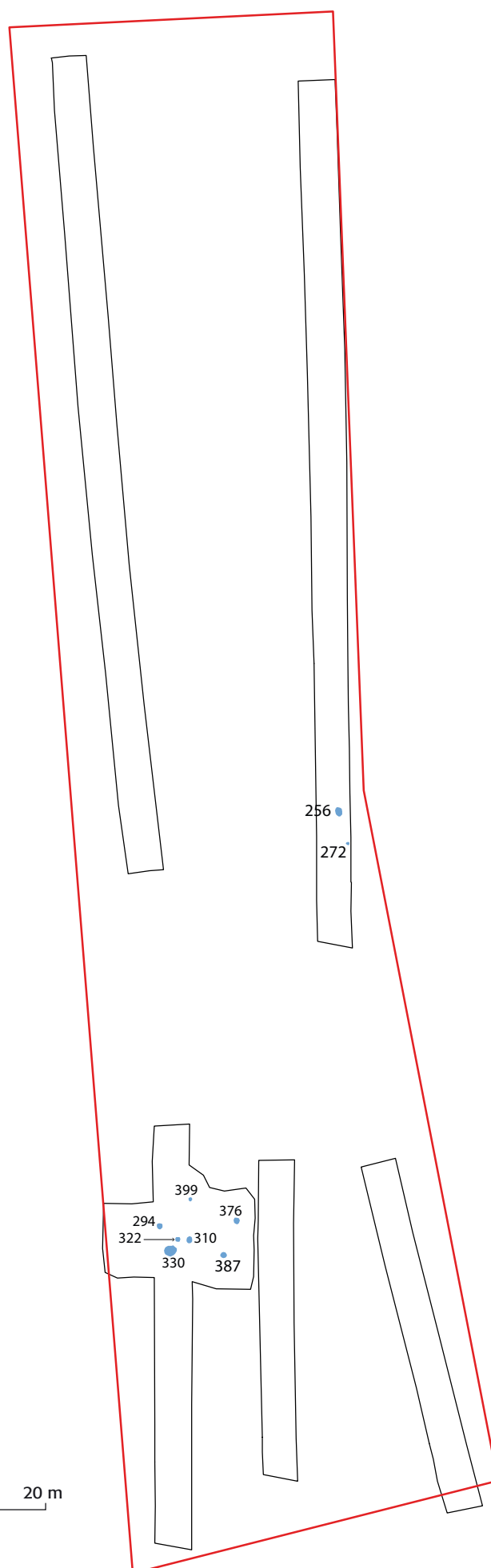
Laholms stad

Altona 2:1

L2022:3809 och L1996:5327

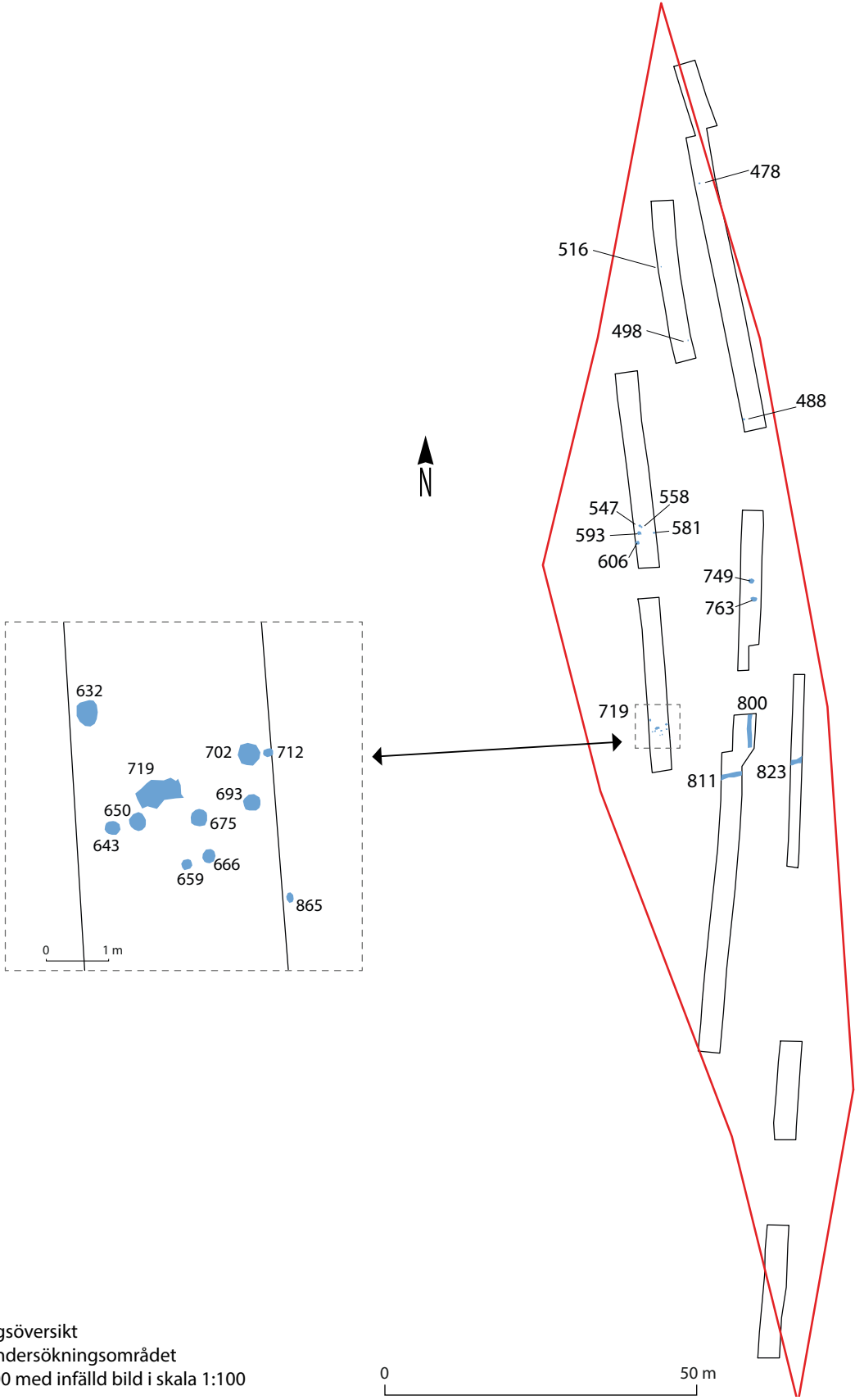
Arkeologisk förundersökning 2022

Ritningsnummer	Beskrivning	Ritningstyp	Skala
HMAK 4555:1	294, 310, 322, 376, 387, 399, 581, 593, 606, 632, 643, 650, 659, 666, 675, 693, 702, 712, 719, 749, 763, 865	Sektionsritning	1:20
HMAK 4555:2	256, 272, 330, 478, 488, 498, 516, 547, 558	Sektionsritning	1:20

Bilaga 8 Anläggningsöversikter

Anläggningsöversikt
Norra förundersökningsområdet
Skala 1:600

0 20 m

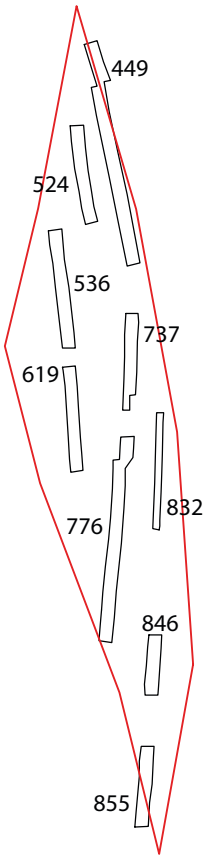
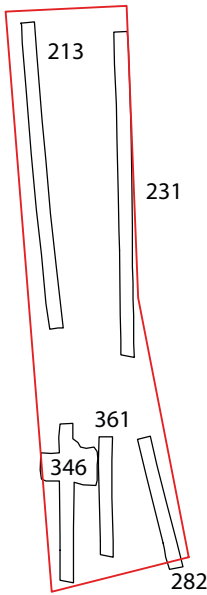
Anläggningsöversikt
Södra förundersökningsområdet
Skala 1:1000 med infälld bild i skala 1:100

Bilaga 9 Schaktbeskrivningar och schaktöversikt

Schaktnummer	Alv	Matjordsdjup (m)	Anläggningar eller övrigt	Längd (m)	M2
213	Mycket fin gulbrun sand, inslag av småsten, speciellt i norra delen av schaktet	0,4	Inga anläggningar, men fynd av del utav kritpipa i matjorden. F1	82 löpmeter i dubbel schaktbredd	293
231	Gulbrun sand med inslag av småsten.	0,4	En grop AG256 och stolphål AS272	87 löpmeter i dubbel schaktbredd	309
282	Brunbeige stenig och grusig sand	0,4–0,5		36 löpmeter i dubbel schaktbredd	125
346	I södra delen: Brunbeige grusig sand. I norra delen: Småstenig/grus blandat med fin gulbrun sand.	0,4–0,5	Tre flatmarksgravar och fyra hårbottenar	42 löpmeter i dubbel schaktbredd+ öppnade ytor kring anläggningarna.	254
361	Brunbeige grusig sand och fin sand	0,4–0,5		32 löpmeter i dubbel schaktbredd	109
449	Gulbrun fin sand, inslag av småsten	0,4–0,5	Stolphål AS478 och 488	60 löpmeter i dubbel schaktbredd	213
524	Gulbrun fin sand, enstaka inslag av småsten	0,4	Två tveksamma stolphål AS498, 516	26 löpmeter i dubbel schaktbredd	88
536	Gulbrun fin sand	0,4	Spår efter plog. En grop AG606 och fyra stolphål AS 547, 558, 581 och 593 i södra delen.	32 löpmeter i dubbel schaktbredd	109
619	Gulbrun fin sand. I södra änden mer sten och grus.	0,5–0,6	Käpphålsrad. Stolphål. Recent?	28 löpmeter i dubbel schaktbredd	90
737	Gulbrun mycket fin sand	0,3–0,5	2 gropar AG749 och 763	26 löpmeter i dubbel schaktbredd	81
776	Gulbrun fin sand med inslag av småsten och grus.	0,4	Dike AD 800 och AD811	31 löpmeter i dubbel schaktbredd	189
832	Gulbrun grusig och stenig fin sand	0,3	Dike AD823	31 löpmeter (enkel schaktbredd)	56
846	Gulbrun grusig och stenig fin sand	0,3		16 löpmeter i dubbel schaktbredd	57
855	Gulbrun grusig och stenig sand	0,3		22 löpmeter i dubbelschaktbredd	75

Totalt öppnad yta i förundersökningsschakten: 2048 m²

Bilaga 9 Schaktöversikt.
Skala 1:2000

- Undersökningsområden
- Schakt

0 100 m

Bilaga 10 Fotolista

Fotonr: 2022-48:1–27

Halland,
Laholm stad,
Altona 2:1,
L1996:5327,

dnr. 2022-151
Arkeologisk förundersökning 2022

Fotonr:	Motiv:	Mot:	Sign:
1	Utökat schakt kring gravar och härdar med Mats Nilsson.	SÖ	ST
2	Grav 294 profil, med tumstock	V	ST
3	Grav 294 profil	V	ST
4	Grav 294 skärvida stenar i ytan	V	MN
5	Grav 310 före undersökning	S	MN
6	Grav 310 profil med tumstock	SÖ	MN
7	Grav 310 profil	SÖ	MN
8	Grav 322 före undersökning	V	MN
9	Grav 322 profil med tumstock	V	MN
10	Grav 322 profil	V	MN
11	Schakt 846 och FUområdet	N	ST
12	Dike 811 i schakt 776	N	ST
13	Schakt 619 och stolp-/kärphålsraden	N	ST
14	Närbild stolp-/kärphålsraden i schakt 619	N	ST
15	Schakt 619 och stolp-/kärphålsraden i backen och Mats	S	ST
16	Schakt 536 och urlakade anläggningar, AS606 mfl	N	ST
17	Översikt södra FUområdet. Anders G lägger igen schakt	S	ST
18	Översikt utökade området vid gravar och härdar	Ö	ST
19	Översikt utökade området vid gravar och härdar	S	ST
20	Översikt utökade området vid gravar och härdar	V	ST
21	Översikt utökade området vid gravar och härdar	NV	ST
22	Översikt norra NU området	NNO	ST
23	Utblick från Snickers hög över FUområden	S	ST
24	Utblick från Snickers hög över FUområden	NV	ST
25	Utblick från Snickers hög över FUområden	VSV	ST
26	Skylt vid Snickers hög		ST
27	Översikt schakt 231	N	ST

RAPPORTER KULTURMILJÖ HALLAND 2022 OCH 2023

- 2022:68 Berte Qvarn - Kulturmiljöutredning
- 2022:69 Rudan 3 - Stenansikten. Antikvarisk medverkan 2022
- 2022:71 Brygghuset vid Slottsmöllan - fasadrenovering, antikvarisk medverkan 2022
- 2022:72 Rådhuset i Laholm, Lagaholm 4:1, Antikvarisk förundersökning och åtgärdsförslag
- 2022:73 Backstugan i Fladalt - takomläggning, Antikvarisk medverkan 2022, Fladalt 1:44, Våxtorps socken, Laholms kommun.
- 2022:74 "Lilla Bjärbygården", antikvarisk utredning. Fyllinge 20:393, Trönninge socken
- 2022:75 Jungfrun 1, antikvarisk förundersökning, Halmstad.
- 2022:76 Wallens slott - Fönster, antikvarisk medverkan 2022, Vallen 1:23, Våxtorps socken, Laholms kommun
- 2022:77 Väröbacka, kulturmiljöutredning inför fördjupad översiktsplan
- 2022:78 Moderna fastigheter med historiskt djup Halland, Eldsberga sn, Eldsberga 5:4, 6:2, RAÄ 119:1, Arkeologisk undersökning 1988 och 1989
- 2022:79 Skummeslövs kyrka, dränering. Antikvarisk medverkan 2021.
- 2022:80 Nedbrunnet kök under nygatan. Halmstad 5:1, Nygatan (RAÄ Halmstad 44:1/L1997:3939), Arkeologisk schaktövervakning 2021
- 2022:81 Radiobyn Grimeton, Antikvarisk medverkan. Grimeton 13:42, Grimeton socken, Varbergs kommun
- 2022:82 Varbergs kyrka, ändring av brandlarmsdon, antikvarisk medverkan
- 2022:83 Hemmanet Ås gårdstomt, Halland, Dagsås sn, Fornlämningen L L2022:9473, Fastigheten Klev 3:1, Arkeologisk förundersökning 2021
- 2022:84 Bollatebygget, antikvarisk medverkan vid omtäckning av halm-tak, Bållalt 2:8, Knäreds sn, Laholms kommun
- 2022:85 Morup 20:1, Morups sn, Falkenbergs kn, L2018:1193, L2018:1195, L2018:1194, Arkeologisk förundersökning 2022
- 2022:86 S:t Clemens kyrkogård, uppdatering av kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan
- 2022:87 Skummeslövs kyrkogård, uppdatering av kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan
- 2022:88 Harplingegården, Harplinge 5:49, Kulturhistorisk utredning
- 2022:89 Idala kyrka, omläggning av tak, antikvarisk medverkan
- 2022:90 Lämningar längs en vattenledning Tönnersjö-Perstorp, Halland, Halmstads kommun, Tönnersjö och Eldsberga socknar, arkeologisk utredning 2022
- 2022:91 Slöinge 1:120, Halland, Slöinge socken, Slöinge 1:120, Arkeologisk utredning 2022
- 2023:01 Falkenbergs stadshus, renovering av glasgången, antikvarisk medverkan
- 2023:02 Nösslinge kyrka, ramp och ny markbeläggning, antikvarisk medverkan
- 2023:03 Nya kyrkogården i Laholm, uppdatering av kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan
- 2023:04 Lindbergs kyrka, uppsättning av kameror, antikvarisk medverkan
- 2023:05 Femsjö kyrka, brandlarmsanläggning, antikvarisk medverkan
- 2023:06 Hanhals kyrka, Borttagande av bänkar samt utvidgning av kor, Antikvarisk medverkan
- 2023:07 Landeryds kyrka, Klimatförbättrande åtgärder, Antikvarisk medverkan
- 2023:08 Martin Luther kyrka, Utrymningsstege, Antikvarisk medverkan
- 2023:09 Rolfstorps kyrka, Textilförvaring, Antikvarisk medverkan
- 2023:10 Tölö kyrka, Invändig renovering, Antikvarisk medverkan
- 2023:11 Värö kyrka, Invändig ändring, Antikvarisk medverkan
- 2023:12 S:t Clemens kyrka, Laholm, Tillgänglighetsanpassning av södra entrén, Antikvarisk medverkan
- 2023:13 S:t Clemens kyrka, Laholm, Delning av altarringen, Antikvarisk medverkan
- 2023:14 Skogaby kyrkogård, kulturhistorisk dokumentation och bevarandeplan
- 2023:15 Tvååkers kyrka, utvändig och invändig renovering.
- 2023:16 Schakt i recenta massor intill Brovakten 4, Halland, Halmstad kommun och stad, Halmstad 5:1 (Brogatan och Hamngatan) RAÄ Halmstad 44:1 / L1997:3939, Arkeologisk undersökning 2022
- 2023:17 "Munkadiket" på Ringagård Halland, Ås socken, Ås-Bäck 6:2, L 1996:7221, Ås RAÄ 191 Arkeologisk forskningsundersökning 2012
- 2023:18 Dagsås kyrkogård - ny askgravlund, Antikvarisk konsekvensanalys. Klev 3:6, Dagsås sn, Varbergs kommun
- 2023:19 Lilla kapellet, Tölö kyrkogård, Tillbyggnad och ombyggnad. Antikvarisk medverkan
- 2023:20 Gällareds kyrka, Invändig ombyggnad, tillgänglighet samt flytt av skulpturer, Antikvarisk medverkan
- 2023:21 Trädgården 8, Bebyggelseantikvarisk dokumentation
- 2023:22 Skogstorp 4:171, Hallands län, Skogstorps socken, Skogstorp 4:171, Arkeologisk utredning 2022
- 2023:23 Sankt Nikolaus 19, Halmstad stad, Sankt Nikolaus 19, RAÄ Halmstad 44:1 / L1997:3939, Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023
- 2023:24 Hamnmagasinet i Varberg, Getakärr 3:131, Varbergs kommun. Antikvarisk förundersökning
- 2023:25 Grimeton - kulturmiljöutredning inför ÖP
- 2023:26 Ysby 21:4 och 5:10, Halland, Laholms kn, Ysby sn, Ysby 21:4 och 5:10, Fornl. L1996:7100, Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
- 2023:27 Norre Katts bastion, Georadarundersökning, Halmstad stad, RAÄ 33:1 (L1997:4018) och RAÄ 44:1 (L1997:3939), Arkeologisk prospekteringsundersökning 2022
- 2023:28 Kungsbacka kyrka, Flyttning av predikstolen, Antikvarisk medverkan
- 2023:29 Snöstorps kyrka, Ny ljudanläggning, Antikvarisk medverkan
- 2023:30 Stafsing kyrka, Ommålning av fast inredning samt delning av altarringen. Antikvarisk medverkan
- 2023:31 Skrea kyrka, Borttagande och flyttning av bänkar. Antikvarisk medverkan
- 2023:32 Trönninge kyrka, Videoprojektor och filmduk. Antikvarisk medverkan
- 2023:33 Fagereds kyrka, Invändig ombyggnad, Antikvarisk medverkan
- 2023:34 Historiska lämningar i Kv. Smeden 8, Falkenberg stad, Smeden 8, L1997:2181, Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022
- 2023:35 Fattiggården i Tvååker, Fastarp 3:78, antikvarisk förundersökning
- 2023:36 Mesolitisk boplatz och historiska lämningar vid Åtran och Gula villan i Falkenberg Halland, Falkenberg stad, Östra gårdet 38 & Smeden 8, L1997:2181, Arkeologisk schaktövervakning 2022
- 2023:37 Hasslöv 1:24, Laholms kommun, Hallands län, Hasslövs socken, Fornlämning L2020:3341, Arkeologisk förundersökning 2022
- 2023:38 Tullbroskolan, Herting 2:1, Antikvarisk förundersökning
- 2023:39 Öströo säteri, Öströo 1:11, Antikvarisk förundersökning
- 2023:40 Årstads kyrka, byte av värmesystem, antikvarisk medverkan
- 2023:41 Värö kyrka, interiör renovering, antikvarisk medverkan
- 2023:42 Halmstads teater, invändig ombyggnad
- 2023:43 Kulturgravar i Falkenbergs pastorat, åtgärdsprogram
- 2023:44 Små spår av 1700-tal vid Falkenbergshus i samband med schaktningsövervakning Falkenberg, Herting 2:1, L1997:2181, L1997:1567, Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022
- 2023:45 Resterna efter tre flatmarksgravar från äldre bronsålder sydväst om Snickers hög, Halland, Laholm, Altona 2:1, L1996:5327 och L2022:3809, Arkeologisk förundersökning 2022

KULTURMILJÖ
HALLAND

EN DEL AV HALLANDS KULTURHISTORISKA MUSEUM

POSTADRESS: TOLLGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: KANSLI@MUSEUMHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.MUSEUMHALLAND.SE